

VALLS DESPRÉS DEL DECRET DE NOVA PLANTA

per Daniel Ventura i Solé

La Catalunya del segle XVIII.

És ben cert allò que diu «de la missa, només en sabem la meitat». Un document de l'any 1751, que ens ha arribat a les mans, ens aclareix algunes coses del que, pel fet d'anar dirigit al rei Ferrà VI, podríem dir que fou un «secret d'Estat». El document és signat per Sebastià de Eslava, pel Marquès de Castellar i pel Marquès de Puerto Nuevo, i fa referència a una ordre de Ricardo Wall, ministre d'Estat i de Guerra. (1)

Abans de transcriure el document que motiva aquest article, potser val la pena de situar-nos en l'ambient històric de l'època que correspon: l'11 de Setembre de 1714, al moment de la rendició de Barcelona a l'exèrcit de Felip V, que significà el final de l'anomenada Guerra de Successió. Era l'episodi final d'una lluita que enfrontà als bàndols de la Casa d'Àustria i de la Casa de Borbó per a assolir la corona d'Espanya.

Els Països Catalans havien pres partit per la casa d'Àustria i, quan aquesta els abandonà, van quedar alineats amb els vençuts. La causa immediata fou la desaparició de l'autogovern català. El vencedor, el nou rei d'Espanya, Felip V de Borbó, no havia dubtat a pactar amb Anglaterra per a aconseguir els seus propòsits. Signà el Tractat d'Utrecht, amb el qual es perdien possessions espanyoles a Europa i part del territori metropolità, com Gibraltar i Menorca. La política d'una Espanya hegemòni-

NOTES:

1. *Sebastià de Eslava*. - Militar navarrès. Capità General d'Andalusia (1750). Fou després Secretari de Guerra (1754-1759).
Marquès de Castellar. - Lucas Fernando Patiño i Visconti. Capità General d'Aragó. Nebot del ministre de Felip V, José Patiño Rosales, el del Decret de la Nova Planta.
Marquès de Puerto Nuevo. - Josep Francesc d'Alós i de Rius. Relator de la Superintendència. Alcalde Major del Corregiment de Barcelona. Corregidor perpetu. President de l'Audiència barcelonina.
Ricardo Wall. - Nascut a França, d'origen irlandès. Es va distingir com a mariner, i entrà després a l'exèrcit espanyol, on arribà al grau de Tinent General. Durant els regnats de Ferran VI i de Carles III va ser ministre d'Estat i de Guerra, i es convertí en un personatge molt influent que gaudi de la confiança d'ambdós reis.
 Va participar en la conclusió del «Pacte de Família». Quan es va signar la «Pau de París» (1763) va renunciar als seus càrrecs i es va retirar a viure a Granada.

ca es va servir de Castella per annexonar-se els territoris de l'antiga corona d'Aragó, d'Euskadi, de Navarra i de Galícia, i imposà el que en deien «unió» contra la voluntat dels altres pobles. Les lleis del «Código Civil de España», tretes del «Código Civil de Castilla», es van aplicar a les altres nacions de la Península Ibèrica, excepte Portugal, protegida d'Anglaterra. S'anul·là la Generalitat de Catalunya i s'anul·laren també les altres institucions catalanes, les quals es substituïren amb la «Junta Superior de Justicia y Gobierno». Alhora, van dissoldre el Braç militar, la Milícia militar i els Sometents.

El manteniment d'un exèrcit d'ocupació garantia la continuïtat del règim filipista. El poble s'hagué d'anar adaptant a la nova situació, tot i el trencament brutal d'una estructura política que datava des de l'Edat Mitjana, i malgrat una latent protesta, protagonitzada, a les nostres terres, per les revoltes de «Carrasquet», del vallenc Guardiola, i de l'Andreu García, seguits de nombrosos patriotes, que mantenien l'esperança en un canvi de la política internacional que ajudés a la restauració de les llibertats perdudes.

L'apostament de l'exèrcit castellà a Catalunya va empènyer a construir casernes per als soldats. (La de Valls es va iniciar el 1750). El poder es va concentrar en unes poques mans. El Capità General exercia l'autoritat suprema a Catalunya, com els antics virreis, però amb més poder. Es dividí el territori català en dotze corregiments, els quals van ser lliurats majoritàriament a mans dels militars. D'aquesta manera, desapareixia, totalment, l'autonomia que tenien els antics municipis. Missions dels Corregidors eren la prohibició de les armes, la vigilància de rumors i converses contra el rei, la de les reunions secretes als pobles o a les muntanyes, vigilar que els camins fossin practicables i que se n'obrissin de nous... Cap Gremi o Confraria no podia reunir-se sense la presència expressa d'un oficial de justícia enviat pel Corregidor. El rei Felip V volia la submissió absoluta de tot el Principat. La unificació arribà a l'extrem de voler fer desaparèixer l'idioma matern dels catalans, i el rei donà una consigna capciosa: «Pondrá el mayor cuidado en introducir la lengua castellana, a cuyo fin dará las providencias más templadas y disimuladas para que se consiga el efecto, sin que se note el cuidado». Tot i aquestes dràstiques mesures de govern, a les quals cal afegir les noves càrregues dels impostos, en el transcurs de molts anys l'ambient de guerra civil, i d'inseguretat que es respira a Catalunya, el record del comportament dels catalans quan la guerra passada, fan que, com es demostra en el document que transcrivim, des de Madrid no les tinguin totes i mantinguin el temor i el respecte pel «fet diferencial» del poble català.

La derrota del 1714 marca el daltabaix més clar de la història de Catalunya. «Todos sus fueros y privilegios quedan derogados y no hay más fuero ni privilegio que la voluntad del rey». Escriu la Núria Sales a la «Història dels Països Catalans»: «Els mitjans per a exercir el govern propi foren destruïts. Edictes i amenaces anaren renovant durant anys la prohibició general de guardar armes, ni que fossin ganivets de punta, excepte que fossin encadenats a taula. Els únics no-nobles a qui es permeté l'ús d'armes foren paisans armats filipistes que havien de col·laborar en la repressió. Les defenses dels castells que no eren reials foren enderrocades, les muralles de moltes viles parcialment desguarnides... (L'Esplugu, Ciutadilla, Guimerà, Riudabella, Sarra, Rocafort, Conesa, l'Aleixar, l'Albi, Prades, Barberà, per citar-ne algunes). Als «sediciosos», els fou embargada la totalitat del seu patrimoni... És ben significatiu el cas de Jaume Fortuny, pagès de Bràfim, amb un «patrimoni» que comença i acaba amb la casa, el corral, un ruc, els estris de pagès i els més corrents de la casa d'un treballador.

A Valls, l'any 1724, quan el 10 de gener, foren decretats tres dies de festa per la coronació de Lluís I (el qual morí al cap de set mesos, i aleshores Felip V, que havia abdicat a favor seu, reprengué el ceptre fins a sa mort el 9-7-1746) hi hagué veïns que es negaren a posar els domassos i les il·luminacions com era manat, una partida de vint soldats del Regimiento de Guardias Españolas, amb un sergent, un alferes i un capità, s'instal·lava a la vila amb armes i bagatges, allotjada a les cases, menjava, bevia i requisava tot el que volia, mentre no fossin pagades 16.038 lliures degudes a compte del «Cadastre», el cèlebre impost que acompanyà el «Decret de Nova Planta», i que la gent anomenava «el catàstroe».

El Corregidor, de nomenament reial, importació castellana tant pel que fa a la institució com a les persones físiques, era, alhora, «Alcalde Mayor» i això en reforçà el control militar. A les ciutats o viles de certa importància que no eren cap de corregiment, hi havia guarnicions o bé esquadres de paisans armats filipistes, com el cas de Valls, amb els mossos d'esquadra. Quan el 1718, a conseqüència de la guerra amb França, les tropes de guarnició del país es van desplaçar a llocs de més perill, el govern va establir esquadres de paisans armats per a mantenir l'ordre, guardar els camins, etc. En Pere Anton Veciana, el ramblar de Sarral resident a Valls, dirigia l'esquadra provisional de la vila, com a lloctinent del batlle. Reconeguda aquesta esquadra com a modèlica per la seva brillant actuació contra el guerriller polític, contra el bandoler i contra el lladre de camí ral, i sumant-hi la gran fama que aconseguí Veciana en la defensa que féu de Valls quan, el 5 de desembre de 1719, va ser atacada pels guerrillers de Carrasquet, va fer guanyar punts a en Veciana davant de les autoritats filipistes, la qual cosa motivà l'inici d'una brillant carrera que el portà a ocupar el càrrec de batlle de Valls, el 1721, i a tirar endavant el cos de mossos d'esquadra que ell havia fundat, i del qual fou el primer comandant, càrrec que, juntament amb el batllia de Valls, passà al seus descendents fins a la quarta generació. Seguint el model de les esquadres d'en Veciana, es crearen els «Fusileros de Aragón», els «Minyons de València», els «Escopeteros Voluntarios de Andalucía», els «Guardabosques Reales de Extremadura y Castilla», els «Miñones», del País Basc, i el cos de la Guàrdia Civil, que es constituí el 1844.

Durant l'atac dels francesos, el Capità General ordenà la requisició de la «gent de mal viure», per tal de relligar-los als novells regiments que hom pensava constituir amb contingents netament catalans. Ni amb això, ni amb altres mesures preventives no va poder calmar-se la indisciplina de les capes socials inferiors del Principat. La majoria d'aquesta gent perseguida, en realitat antics militants austriacistes o guerrillers, o foragitats de la llei, es feren escàpols a França. Envaïda la Vall d'Aran es volgué parar el cop mitjançant el rearmament d'alguns paisans a sou del govern agrupant-los en milícies o esquadres extraordinàries, que s'anomenaren «fusellers de muntanyes».

«El bel·licisme de la monarquia espanyola no s'havia pas atenuat ni amb la nova dinastia... —escriu Ferran Soldevila— Tres anys no s'havien escolat des de la caiguda de la capital catalana, quan ja Espanya es llançava a provocar una nova guerra europea.» Els objectius, la conquesta de Sardenya i de Sicília. La reconquesta de Sardenya s'aconseguí mitjançant moltes baixes a l'exèrcit espanyol. A 1718, al combat marítim de Cap Passaro, l'esquadra anglesa destruí la majoria de vaixells espanyols, i causà una gran mortaldat a les tropes escollides que eren a bord, els millors efectius de l'exèrcit espanyol de llavors. «En totes aquestes empreses marítimes i militars no era exigida als catalans cap forta intervenció. No afectà Catalunya, sinó els països de la corona de Castella, l'ordenança de Felip V per a la formació de trenta-tres

regiments de milícies provincials (1734). Gairebé tot el servei militar fix demanat per Felip V als catalans fou de nodrir algunes companyies anomenades fusellers de muntanya. *Hom volia, sens dubte, fer perdre als catalans llurs temibles i temudes habituds guerreres, a les quals al·ludiran com a vivents i ferestes, al cap de tres quarts de segle de submissió pacífica, autors i viatgers de terres endins. Per això, i per por de provocar una reacció massa forta, Felip V no va intentar d'establir-hi les quintes fins l'any 1726, en el qual, malgrat el malcontentament que suscitava, s'assajava alguna lleua de catalans».*

El sistema de les «quintes» vingué arran de la decadència dels «Terços», unitats militars formades pel reclutament de voluntaris, en mancar els quals, i malgrat l'assignació a files dels desenfainats i dels malfactors, deixava sense efectius l'exèrcit reial. Aquest sistema sempre fou impopular, per tal com les llistes prèvies d'homes útils eren plenes d'exempcions, de manera que les classes treballadores suportaven el pes del servei militar, força llarg i oneros (durada 8 anys, en els quals s'hi enterrava la joventut i es convivia amb delinqüents). La disciplina de l'exèrcit estava molt controlada, plena de càstigs, amb un reglament que abraçava els renegaires (lligats a un pal, amb la boca tapada, quatre hores al dia, durant vuit dies, i, en cas de reincidència, se li travessava la llengua amb un ferro roent); Robatori de calzes i objectes sagrats (penjats i desquartzats); Ultratges a imatges religioses i a capellans (tallada de la mà dreta, i penjats en cas de mutilació o mort); Insult a llocs sagrats (pena corporal o de mort); Desobediència a superiors (pena corporal, cursa de baquetes o pena de mort); Insult a superiors (mà tallada, tres anys als arsenals de la marina, sis anys de presidi amb grillons, a l'Àfrica, pena de mort); Sedició (Presidi a l'Àfrica, pena de baquetes, pena de mort per sorteig entre cinc soldats dels sediciosos. Es premiava els delators amb diferents sistemes); Desafiaments (desterrament o pena de mot); faltes de puntualitat, sentinella que abandona el lloc, sentinella que s'adorm al lloc de guàrdia, que no dóna la novetat, els que indueixen a baralles (vint-i-cinc garrotades, curses de baquetes amb dos-cents homes, pena de mort); Mort amb alevosia, Espies, Lladres, incendiaris (Penjats); «El que forzare a mujer honrada, casada, viuda o doncella» (afusellat); «el crimen bestial o sodomítico» (Penjats i cremats); Testimoni fals (afusellat); Comerciants falsificadors de pesos i mesures del gènere servit a l'exèrcit (sis anys a l'Àfrica); comerciant servidor de gèneres adulterats (Penjat); Robatori d'armes i municions, contraband, etc. (presidi, esquarterament, pena de mort); Desertió, covardia (Pena de mort); falsificació de noms, pàtria, edat i religió (vuit anys als arsenals); etc. etc. Amb raó l'honrat treballador, aimant de la família i de la pau de la casa, no volia incorporar-se a l'exèrcit. Molts prefereixen la presó a la milícia. Hi ha una quantitat esveradora de desertors.

El Principat de Catalunya es lliurà del servei de «quintes» fins el 1773, tot i que ja es van demanar el 1726. I encara fins al nostre segle arribaren les revoltes i les protestes demanant-ne la supressió. Escriu la Núria Sales: «Pràcticament només hi anaven els pagesos i els menestrals més pobres. Les tropes es reclutaven no sols per quintes sinó sobretot per lleues de delinqüents, de viciosos i de dropols. Però no faltaven voluntaris que, a canvi d'una bona retribució, estaven disposats a substituir els *quintos* a rifar... Van ser molts els vallencs reclutats pels Veciana, que participaren en les campanyes d'Itàlia (1746). Hi havia tot un batalló de vallencs i de reusencs. Els Veciana es destacaren en la creació de regiments catalans i en van arribar a organitzar i a reclutar un per a Amèrica, quatre per a Castella i Extremadura, un per als boscos reials, dos per a Itàlia, i diversos de fusellers de muntanya».

Hi ha documents oficials de l'època que elogiaven la tasca dels Veciana. En un de

1742, s'hi diu que van reclutar cent noranta homes destinats als Batallons de Palma i de Plasència; en un altre de 1745 es certifica que han reclutat cinquanta-vuit fusellers que van ser embarcats per l'exèrcit de sa Altesa Reial; i en un altre del mateix any, que van promoure la lleva de cent noranta-tres homes a títol de voluntaris. La mateixa certificació explica que Pere Màrtir Veciana, el segon comandant de les esquadres i el seu pare «...a más del crecido número de desertores que han capturado y restituido a los Regimientos, sin haber querido recibir nunca gratificación alguna, aplicándose con el mayor celo y vigilancia al Real Servicio.» A 1746 va morir a la batalla de Plasència, a la campanya d'Itàlia, juntament amb més de 7.000 homes de l'exèrcit espanyol, el tinent de dragois, vallenc Joan Francesc Veciana.

Tota aquesta munió de notes les quals es podrien ampliar amb molts més detalls, creiem que ens situen suficientment a l'època que comentem. El tema del document que transcrivim tracta de la conveniència o no de la creació de milícies al Principat de Catalunya i al Regne d'Aragó. És un document que té força interès pels arguments que s'hi empen per tal d'aconsellar al rei que no s'implantin a Catalunya les milícies a l'estil de Castella. Segons la «Gran Enciclopèdia Catalana», les milícies eren «una tropa de gent de guerra, especialment aquella que té un grau de militarització inferior a la de l'exèrcit. Les milícies, com a forces auxiliars, reserves o formacions defensives, es desenvolupen a partir del segle XVII com a complement dels exèrcits, que aleshores ja eren arreu d'Europa permanents i assalariats. Les milícies, en canvi, eren locals, formades per paisans instruits ocasionalment, i que hom mobilitzava només en cas de guerra. Cal veure-hi la llavor del soldat-ciudadà i del servei militar obligatori». «Les milícies provincials eren una reserva militar organitzada per Reial ordenança del 31 de gener de 1734 (Felip V). La formaven 31 regiments, manats per oficials professionals, armats per l'Estat i vestits pels municipis. Els provincials —anomenats per escarni *alonsos*— duïen un uniforme amb paraments grocs, mentre que els d'infanteria de línia eren blancs».

Acabem amb unes cites de la Núria Sales sobre la idea que tenien els governants sobre la guerra. Escrivia el marquès de Santa Cruz: «Suele ser la guerra precisa contra los vecinos para excusar la civil entre los vasallos... también suele convenir la guerra para evitar la carestia de viveres que nace de la muchedumbre de holgazanes producidos por la demasiada larga paz». Francisco de Oya y Ozores, escriu a 1734 en el seu «Tratado de Levas, Quintas y Reclutas de Gente de Guerra», que la guerra és el millor sistema «por echar de las repúblicas los hombres facinerosos y perversos y fuera gravissimo daño de conservarlos ociosos o el embarazo de perseguirles». Aquesta manera de pensar era compartida, aleshores, tant per homes d'Estat com per homes de guerra, per directors de consciència com per directors de reclutament.

Transcripció del document:

«Señor, En consecuencia de lo que nos previene de orden de S.V. don Ricardo Wall con aviso de 12 de octubre y en el supuesto de aver estimado, como principal reparo en asunto de formación de Milicias, en Aragon y Cataluña el quedar ya publicada la Real resolución de V.M. para que se execute el establecimiento en ellas en ambos Reynos y el haverse principiado ya las providencias pidiendose las listas de todo el vecindario de las ciudades, villas y lugares en sus comprehensiones: Nos afirmamos nuevamente en el dictamen de que importa a la Real autoridad de V.M. no sorprenda alguna que persuada a aquellos vasallos de ser libres de un servicios a que estan generalmente comprendidos todos los demás reynos y Provincias de esta Corona: Para apoyar este concepto y acerles conocer a las Ciudades de Zaragoza, Barcelona y Mataró, somos ahora de parecer que a los Gremios y Cblegios de las tres Ciu-

dades, que han revenido, se les haga entender, que V.M. desestima sus instancias, evitandose por este medio, todos los perjuicios que el exemplar de una absoluta declarada exempcion, o la ninguna determinación sobre los recursos interpuestos por los Collegios y Gremios, podria causar a la soberania de V.M. y a su Real Servicio ahora y en lo futuro.- Allanado este esencial reparo, que nos devió la primera atencion, pasamos a tratar de otro que le consideramos en dos aspectos. El 1.º, de si será conveniente en Aragon y Cataluña seguir la idea del establecimiento de Milicias, sobre el mismo methodo de Ordenanzas y reglas de las Provincias de Castilla, o si convendrá al Real Servicio de V.M. variarle; y el 2.º de si variándose, o no, en ambas Provincias, o en alguna de ellas, las expresadas reglas, convendrá desde luego pasar a la execucion de lo que V.M. resuelva, o diferirlo para otro tiempo: es preciso tratar el primer concepto con aquella ingenuidad que corresponde a la importancia del asunto.- El Reyno de Aragon, ni en situacion, ni en el genio de sus naturales, ni en la aplicacion, ni animosidad, para todo género de empresas, es comparable con el Principado de Cathaluña. Los Aragoneses en general aman el descanso, la quietud de sus casas, y hacen el servicio con docilidad, han sido persuadidos alguna vez a seguir algunos empeños, poco favorables al Estado, y con poca repugnancia han seguido la segunda senda de sugetarse a lo justo, y pacífico de modo que no han llegado a la obstinacion, ni temeridad, estas calidades que nos compruevan en el antiguo las Historias y en lo moderno la experiencia, persuaden, que no se concretan en Aragon las particulares atenciones que es foroso tener presente para Cathaluña, ni encontramos poderoso motivo alguno, que embaraze en aquel Reyno el establecimiento de Milicias en coyuntura que facilite ultimamente su práctica y assi somos de dictamen que sin embargo el recurso de los Gremios de la ciudad de Zaragoza (que deve desestimarse como bien dicho) podrá V.M. sin reparo alguno quando se juzgue conveniente a su Real servicio, mandar que se sigan las providencias ya comenzadas, para la formacion de los cuerpos de Milicias, por el mismo methodo y reglas que se establecieron en las Provincias de Castilla.- Al Principado de Cathaluña le ha constituido la Naturaleza con clima tan diverso que a los naturales y moradores de el participan del comun valor español, se les agregan con exceso las calidades de arrojo con poca o ninguna reflexion de peligros y la de aplicados y laboriosos en lo General, corren con fatiga los Payses distantes a título de adquirir algun lucro, pero rara vez levantan sus casas, ni se desprenden del afecto a la cuna y al domicilio, cuio concepto patricio les tiene unidos en el modo de pensar aun que esten separados. Los sucesos antiguos y modernos nos los proponen resueltos y osados, hasta tocar el extremo, habiendo exemplares gloriosos y detestables en lo pasado, el genio popular, quando no está preocupado, se inclina naturalmente a la fidelidad, Justicia y confianza, pero desean con sobrada pasion los Paysanos que se les exercite con toda la menor sugesion posible, e industria, que de las reglas de una exacta subordinacion, y disciplina, de que somos testigos en la guerra de esta Centuria.- Tienen poca inclinacion al servicio de la Ynfanteria, pero mui grande a todas las demas instituciones del arte militar, y a lo peligros de la Guerra, por mas expuestos que sean aman con pasion retener las armas de fuego y por lo comun son diestros y prompts al manejo de ellas, y aun que la Nobleza, sigue muchos años ace la honrosa idea de las demas Provincias de servir a V.M. en sus Reales tropas, con gustosa conformidad a las leyes y ordenanzas, y que su exemplo muchos Cathalanes del Estado General al mismo servicio, no obstante no corresponde, el numero de estos a la Poblacion del Principado, ni este exemplar transciende a los fines útiles porque se instituyeron las Milicias: Nuestra experiencia y el conocimiento fixo que tenemos de aquellos naturales nos

persuaden, que para lo futuro pudieran ser de dañosas consecuencias los mismos cuerpos de Milicias si se formasen en Cathaluña: lo primero por la adversión con que es constante estarian y se mantendrían en su formación: Lo segundo por que siendo los cuerpos enteros de Naturales, sin mezcla de otros Provinciales, estarian unidos fácilmente para lo que tal vez seria perjudicial, a el Estado y a los Yntereses del servicio. Lo tercero por que el acto de la formación se irian a Francia y a los montes los Mozos más aptos y róbustos como sucedió en tiempo de Quintas, que en excesivo numero se refugiaron a Francia tomando muchos partido en las tropas de S.M. Christianíssima (que suelen ser vien admitidos) y perecieron a las calamidades de la Guerra, o se casaron o domiciliaron en los Países del Rosellon, Cerdaña, Foix y Bearn; y lo último porque teniendo la Francia siempre un pie de Fusileros de Montaña, que aumenta en tiempo de Guerra para que vayan a sus exercitos, se aniquilarian entonces los cuerpos de Milicias de Cathaluña, prefiriendo el servicio de Fusileros de Montaña al de Ynfanteria arreglada, cuió articulo en adelante pudiera ser de muchisima gravedad. En qualquier época en que se viese V.M. en una previsión de guerra, o en la de valerse de la fuerza de las armas, se arrojarian los cathalanes con igual denuedo por mar y tierra a los maiores riesgos, proveherian de comestibles los exercitos, cuidarian de los trenes de artilleria, de los transportes de víveres, de los equipajes de los oficiales, y de los demas encargos precisos para la Guerra, juzgando nosotros que para suplir el gran número de cathalanes que hemos visto empleados ultimamente en aquellos institutos, sirviera de notable embarazo la formación ideada de Milicias en aquella Provincia. Los Reyes de Francia desde que les cedió España el Condado de Rosellon y Cerdaña, no han tenido por conveniente estender en este territorio el establecimiento de Milicias, sin embargo de hallarse formadas en todo el Reyno. Ha conocido bien el Gobierno el genio de aquella parte de Cathaluña cedida, la ha fortificado, en medio de ser un corto País, con seis plazas respetables y se vale de los Paysanos para el servicio de Fusileros de Montaña, a que les inclina el genio y la Yntrepidez, sin que jamás el poder de la Francia haya tenido por util vencer con la fuerza, una inclinación que fomenta y fomentará siempre el influjo del clima.- Esta misma Política siguen los demas Soberanos de Europa, sirviendose de sus vasallos (a quienes no gobierna precisamente el Honor, ni la idea de lo mejor y mas noble) en aquel modo que es mas connatural a su inclinación por cuió camino le son utiles, y cumplen con la ley de vasallaje.- Todos estos poderosos motibos hacen opinar que en Cathaluña, por lo mismo que tiene en su centro frontera, y costas, nueve Plazas de Guerra, por su situación montuosa y quebrada, por el genio de los naturales, por la aversión (que es notoria) a la idea de Milicias, y por otras reflexiones que en Estado y Política se pueden fácilmente fundar. No convendrá poner en Pie cuerpos de Milicias de Naturales del País que jamás serian comuestos de soldados, sobre quienes se pudiese solidamente fundar una verdadera fuerza de Ynfanteria.- Por este concepto que ha formado nuestro celo al mejor servicio de V.M. somos igualmente de dictamen que desestimamos como arriba se ha opinado las suplicas interpuestas por los Colegios y Gremios de Barcelona, y Mataró, y quedando siempre reservada a V.M. la Soberania de resolver en adelante lo que fuera mas importante, se archiven las Listas que bengan de Cathaluña, y todos los papeles concernientes al expediente por lo que mira al Principado, dejando dudosos a aquellos naturales en la verdadera inteligencia e intención de V.M. una vez que no pareciera revocada su primera Real resolución la que importa dejar en su fuerza.- Y por que no deje nuestro celo de manifestar a V.M. quanto pueda ser de utilidad a su servicio, incluimos una indicación del equivalente con que nos parece que pudiera el

Principado en lugar de Milicias, concurrir con conocida ventaja del Estado en las obligaciones de fidelidad y vasallaje inclinando nuestro dictamen a que siempre sera mas util al servicio de V.M. la idea que proponemos que la consavida de Milicias.- Tratando ahora del segundo concepto que mira a si será o no conveniente desde luego, o para mayor coyuntura, el establecimiento de Milicias en el Reyno de Aragon, y el equivalente propuesto para Cathaluña, se nos ofrece exponer.- Que en nuestro primer Ynforme hicimos presente a V.M. el mal estado del Reyno de Aragon, por la calamidad de los tiempos y por la actual despoblacion de muchos lugares, cuios vecinos estrechados de las necesidades, se han acogido a la caritativa sombra de la Capital y han pasado a otros Reinos, siendo en considerable numero los que mendigan, por no encontrar empleo en el cultivo de los campos, ni en otros institutos de que procede la indigencia en el estado general de aquel Reyno.- Persuadidos de esta infeliz situación, somos de dictamen que hasta que mejore la divina Providencia los tiempos presentes, y que puedan con el beneficio de algunas cosechas restituirse los Labradores, Jornaleros y Vecinos dispersos, a sus casas y domicilios, se suspenderá en otro Reyno la formación de Milicias, deteniendo hasta que llegue esta favorable coyuntura, las listas del vecindario, pareciendonos que no pudiera desde luego ser igualmente distributiva la carga de Milicias, ni arreglada a las Reales Ordenanzas su actual formación, respeto al equivalente servicio en el Principado de Cathaluña, nos parece indispensable dilatar la execución hasta que llegue el caso de alguna urgencia, no solo por la maxima que hemos adaptado, de no ser conveniente que a los Cathalanes se les declare la Real intencion de V.M. en asunto de Milicias, para que no se habra paso a perniciosos exempláres, si también por que la formación de Fusileros de Montaña en aquella Provincia, será siempre prompta facil y segura, por que se adapta al genio de sus naturales, manteniendose estos en interin aplicados a sus labores, comercio, Navegación, y otros institutos utilisimos al comun de estos Reynos como lo han practicado en los 20 años que han discurrido desde el establecimiento de Milicias en Castilla.- Esto Señor es lo que nos dicta nuestro celo al maior servicio de V.M. en asunto que le constituye delicado y serio, la posibilidad de estrañas resultas en lo presente y futuro.- V.M. sobre todo resolvera lo que fuera de su maior agrado. Madrid, 12 de Noviembre de 1751 : Don Sebastian de Eslava = El Marques de Castellar = El Marques de Puerto Nuevo : El Rey se conforma con el dictamen de la Junta en todas sus partes y aprueba el equivalente que propone para suplir la formación de Milicias en Cathaluña, reservando en sí el declarar el tiempo y circunstancias en que se ha de establecer el servicio de Fusileros de Montaña como las reglas y methodo que de vera seguirse para la mejor disciplina y gobierno de esta Milicia.»

Disputes per competències, al segle XVIII, entre el Capità General i la Reial Audiència de Catalunya.

Un altre document, aquest de l'any 1754, ens ha incitat a esbrinar el perquè dels comentaris que fa «un Ministre de Saragossa a un altre Ministre de la Reial Audiència de Barcelona». La transcripció del document és aquesta:

«Carta de un Ministro de Zaragoza a otro Ministro de la Real Audiencia de Barcelona, sobre las facultades del Gobierno político que obtuvo por Real Cédula de onze de setiembre del año 1754.- Muy señor mio: Muy ufanos estan Vm. con las autoridades que les concede, ó pone en actividad la Rel Cédula de 11 de noviembre para todo lo Gubernativo de esse Principado. Es justo que lo aplaudan los Yndividuos de esse Iltre. Tribunal, como interesados en los honores comunes á todo el cuerpo. Los demás tribunales del Reyno celebrarán este arreglamiento, pues miraban con estrañe-

za, y casi con lástima, reducida la audiencia de Barcelona al mero voto consultivo en materias de Gobierno. No era esto lo que tenia mandado el Sr. Dn. Phelipe quinto de immortal memoria, en su Pragmática, ó Real Decreto de la nueva planta de Gobierno de esse Principado, pues lo fió enteramente á essa Real Audiencia sin que á su Presidente le diera otras facultades que las de asistir y votar en los Acuerdos, que en el efecto fué, negarselas, porque no es regular que a un Capitan General de Cathaluña le permitan sus ocupaciones asistir a los acuerdos.- Pero aunque sea este el concepto común, no faltan políticos delicados, o tímidos, que al mismo tiempo que aplauden esta Real Resolución, recelan de su práctica muchos, y muy graves inconvenientes. Consideran en primer lugar, que siempre es peligrosa la novedad en el gobierno, porque dóciles los Pueblos al yugo acostumbrado, suelen sentir repugnancia á otro qualquiera, aunque no sea mas pesado. El pueblo de Cathaluña acostumbrado de tiempo immemorial á ser gobernado por un gran Señor, respetaba en sus ordenes la Excelencia Personal del Ministro, tanto como su representación. La Nobleza se entregaba dócil á los agrados del Grande, más que a los preceptos del Jefe. Que sabemos, si los Ministros togados hallarán tan rendida la obediencia del Pueblo, ó tan voluntaria la docilidad de la nobleza? - Otros paran la consideración en que essa Provincia mantiene siempre un exercito numeroso distribuido en guarniciones y cuarteles. Por muy disciplinada que esté la tropa, por muy rendido que se halle el Pueblo, son frecuentes los empeños y los recursos Ynterpuestos a un mismo Superior, se evitan con dificultad.- Que será? Si los Paysanos han de dirigir sus quejas al Capitan General para contener á la tropa, y si los Militares deben concurrir á la Real Audiencia para castigar á los Paysanos. Y si la riña se empeña con numero considerable de parciales, como se contendrá sin la vigorosa asistencia de la tropa, ó como llegará a tiempo oportuno este remedio, solicitado por los rodeos del Acuerdo, y de una representación al Capitán General para el auxilio. Son innumerables los casos que piden diligencias executivas; y son precisamente tardas las que penden de la resolución de el Acuerdo. Digo de el Acuerdo porque al Regente solo, no se le permitirian autoridades, que se niegan al Capitan General.- He oído que en essa Ciudad han ocurrido varios lanzes en que el honor de familias enteras pedia remedio, no solamente prompto, pero aun dissimulado. Podria este remedio practicarse reservadamente por el Acuerdo sin arriesgarse a la publicidad? - Estas consideraciones son de todos tiempos, pero si por desgracia se moviesse una Guerra, como se manifestarian por distinta mano las riendas del Gobierno Político, y Militar, de quien el Político es como Subalterno en casos semejantes. - No dudo que Vm. habrá reparado en las autoridades que exerzen los Gobernadores Militares de Plazas, que son al mismo tiempo Corregidores. Sus órdenes se executan sin réplica siempre que pertenecen á Gobierno, muchas veces sin noticia, y algunas con positiva repugnancia de sus Alcaldes mayores. Con que tienen, y tendran en adelante mayor authority los Corregidores que el Gobernador, y Capitan General de Cathaluña? - La experiencia de estros prácticos inconvenientes obligó á que en principios de el siglo passado, se viessen en una misma Persona las autoridades de Gobernador Político, y de Capitan General de Cathaluña. Dar las primeras á essa Real Audiencia es desunirlas de nuevo, y exponerse a los mismos inconbenientes que quisieron evitarse ciento cinquenta años hace. - Esto es lo que he oído en algunas conversaciones. Yo nunca he presumido de político, pero mi profession me ha hecho saber, que por semejantes motivos unió nuestro Emperador Justiniano las potestades Militar, y política en los Prefectos ó Pretores de Pisidia, Licaonia y Tracia. Tendra Vm. muy presentes sus novelas constituciones, y parecen dignos de reflexion los motibos que explica aquel Emperador, que se reducen á evitar disputas de Jurisdicción: á la mutua correspon-

dencia con que el mando Militar hace respetar las leyes y la moderación que las Leyes influyen en el mando militar; y en lo particular á la Provincia de Tracia añade el genio, fuerte de aquel Pueblo, y ser confinante con naciones belliciosas. Vea Vm. si estas razones son adaptables al Systema de Cathaluña, y mande a Su mas afto. y Seguro Servidor y Amigo.—N.— Zaragoza, 8 de Diciembre de 1754».

* * *

La derrota de l'11 de setembre de 1714, episodi final de la guerra de Successió, portà l'adveniment de l'època borbònica, la qual marcà una modificació fonamental en la fesonomia de les Audiències peninsulars, que arrenca de les formes unificadores de Felip V per als països de la Corona d'Aragó, als quals estén la modalitat de les *Chancillerias* castellanes, bé que posant les noves audiències sota l'autoritat del capità general.

La Real Audiència de Catalunya fou l'organisme superior de govern dels països de l'antiga corona catalano-aragonesa, des dels decrets de Nova Planta (Nueva Planta de la Real Audiencia del Principado de Cataluña). -1716- fins a la fi de l'antic règim -1833-. (Fixem-nos que les dates coincideixen amb les de la dinastia dels Veciana en el comanament del cos dels mossos d'esquadra: Pere Anton Veciana, el fundador, des del 1718. Pere Pau Veciana, el cinquè comandant del cos, renuncià al càrrec el 1835. Un paral·lelisme de dates que ratifica la filiació botiflera que s'ha atribuït als Veciana). La Real Audiència de Catalunya fou estructurada per les disposicions del rei Felip V, que alteraven substancialment l'organització político-administrativa d'aquests regnes, i per mesures posteriors d'ordre intern. El govern de la «província» quedà organitzat sobre la diarquia capità general-audiència, de manera que aquesta, ultra ser tribunal de justícia territorial, estava supeditat a la instància suprema representada pel Reial Consell de Castella.

«El capità general -escriu Joan Mercader- i governador de l'absolutisme borbònic, venia a ser un home de força i no solament perquè encapçalava un exèrcit com mai no n'hi havia hagut cap a Catalunya en temps de pau, ans també perquè ell havia estat destinat a ser, en nom del rei, la garantia més ferma d'un règim polític absorbent. D'ací que se'l lligués d'una manera molt estreta amb la corporació civil cabdal del Principat, la Reial Audiència, ocupant-hi per dret propi el setial de president.- La necessitat d'envigorir l'autoritat reial en una província com la catalana tan propensa a la subversió, com una experiència de més de setanta anys feia témer, ja havia fet aconsellar Patiño en el sentit que es refonguessin en una sola institució els càrrecs de capità general o comandant militar, amb la presidència dels afers *econòmics* i de *justícia*, és a dir, de l'administració i del govern, tal com s'entenia en aquella època; i això per tal que les tropes que han de guarnir les fortaleses del país assegurin amb el temor l'observància d'una recta política».

La representació del sobirà a Catalunya, bé que els edictes els intitules el capità general en nom del rei, fou legalment assignada al conjunt o cos místic format pel capità general i el governador, per una part, i per l'Audiència de Catalunya, per l'altra; aquesta mena de diarquia desigual prengué la denominació convencional de «Reial Acord». El «Real Acuerdo» publicava els comunicats més importants i feia els nomenaments de càrrecs destacats. Aquesta actuació conjunta no impedí que hi hagués enfrontaments entre l'audiència i el capital general.

* * *

Una síntesi del pensament del gran historiador que fou en Vicens Vives, ens ajudarà a situar-nos, històricament, al segle XVIII, a Espanya: la nova dinastia borbònica va portar a terme una sèrie de reformes importants. Al costat d'algunes de bones, hi va haver les d'encarrilar l'Estat per les vies d'un rigid racionalisme contrari al sentit històric de la cosa hispànica. La «Nova Planta» va convertir Catalunya en un camp d'experiments administratius unificats: capità general, audiència, intendent, corregidors, tot amb la finalitat que el país pagués l'exèrcit d'ocupació encarregat, alhora, de vigilar el cobrament de l'impost únic o cadastre. En el transcurs de quinze anys, la transformació va ser tan violenta que es va arribar prop de la ruïna. Però, després, les mesures que es van prendre van beneficiar insospitadament Catalunya, no solament perquè va obligar els catalans a mirar vers l'esdevenidor, sinó perquè se'ls van brindar les mateixes possibilitats que Castella dintre de la monarquia comuna. Catalunya sencera es va dedicar al treball agrícola, comercial i industrial, i va anar augmentant, per damunt de les regions interiors d'Espanya, la seva demografia, el seus recursos i el seu nivell de vida. I quan va arribar el regnat de Carles III (1759-1788) va quedar trencat el monopoli andalús damunt del comerç americà. Malgrat això, la Cort de Madrid va continuar amb la seva visió de veure les coses a través d'una administració gelosa dels seus drets i de les seves prebendes, i també dels interessos de l'aristocràcia, i amb la lamentable obligació de voler fer renunciar a la personalitat de cadascuna de les regions d'Espanya en ares del sacrosant uniformisme estatal. Contra aquesta espiritualitat, superficial i gelada, el poble va reaccionar procurant captar la cosa viva, reflectida en el folklore de cada regió. Els canvis econòmics i socials van xocar amb la mentalitat econòmica prevalent a Castella des del segle XII. La política emprada va aconseguir alguns èxits parcials, sense arribar, però, a les arrels del problema, la solució del qual demanava grans recursos econòmics i una gran dosi de bona voluntat. No es van solucionar els arrendaments rústics a curt termini, els problemes de les comunitats agràries empobrides pels abusos senyoriais, els latifundis erms, i els de les *mans mortes*. A Castella no mancava terra per a l'exèrcit de 150.000 mil captaires que actuaven al país. I així va arribar el descontentament popular, reflectit en els avalots incubats en l'esperit revolucionari manifest a França, als quals es va respondre amb l'omnipotència ministerial i amb la dictadura de l'administració damunt del país. La monarquia va entrar en crisi. La guerra del francès (1808) va portar, a la llarga, la divisió d'Espanya entre els partidaris de la tradició dinàstica i els partidaris del liberalisme.

* * *

De tots aquests tripijocs polítics, que han perdurat fins els nostres dies, Catalunya s'ha anat salvant per la terra, per la tradició, per la llengua i pel treball. Però, l'opressió i l'alineació nacionals es perpetuen i són palesos arreu, fins en els moments i actes de represa cultural, econòmica o política.

El període que rememorem ens ofereix els ventalls dels següents reis d'Espanya: Felip V (1700-1724); Lluís I (1724); Felip V (1724-1746); Ferran VI (1746-1759); Carles III (1759-1788); Carles IV (1788-1808); Ferran VII (1808-1833).

Pel que fa als Capitans Generals, Catalunya va ser manada pel mariscal duc de Berwick, el vencedor de Barcelòna el 1714, un anglès afrancesat. El seu successor fou Albert Octavi, príncep de Tserclaès i de Tylli, fins el juliol de 1715. Era un estranger al servi d'Espanya; el comte de Montemar també va ser capità general de Catalunya, interí; el marquès de Castel Rodrigo exercí el càrrec fins el 1725; el seguí el marquès de Risbourg, fins el 1735; un altre estranger, el comte de Glimes, fou capità general

fins el 1742; el seguí el marquès de la Mina, fins el 1767; després ho va ser el comte de Ricla fins el 1772; i tanca aquest període el comte d'Asalto, fins el 1789. El marquès de Campoverde, el comte de Lacy, Antonio Ricardos, el comte de la Unió, José de Urrutia, Agustín de Lancaster, Francisco de Horcasitas, el comte de Santa Clara, Espeleta, el marquès de Palacios, Joan Miquel Vives, Reding, Blake, O'Donnell, Iranzo, són els noms dels molts que ocupen el càrrec fins a la guerra del francès. I encara, sense anomenar els comandaments francesos que hi va haver durant l'ocupació napoleònica, recordem el capità general de Ferran VII a Catalunya, Carles d'Espanya, un aventurer d'origen francès, el qual, durant cinc anys, tingué sotmesa Catalunya en un veritable règim de terror.

* * *

La Reial Audiència de Catalunya fou no solament el més alt Tribunal del Principat, sinó un organisme de govern col·legiat, dotat de facultats com la de censurar pastorals, controlar la vida municipal del país per mitjà de la designació de fet dels regidors, o prendre decisions d'organització territorial. Això sí, les seves decisions podien ser vetades pel capità general. Ultra llurs funcions judicials, informava el Consell privat del Rei, sobre els nomenaments de funcionaris, arbitrava entre les diverses autoritats, i s'ocupava plenament d'affers governatius i policíacs, i tot plegat creava un confusionisme entre assumptes judicials i polítics.

Tingué moltes facultats en tots els ordres. Àdhuc prengué la iniciativa de l'armament de les milícies auxiliars de l'exèrcit, llavors que, tot just inaugurada la Nova Planta a Catalunya, es produí la rebel·lió de Carrasquet. I aquells homes de toga i lletres no van vacil·lar gens a adoptar enèrgiques precaucions de policia (expulsions en massa d'eclesiàstics perillosos, arrestament d'austròfils, suspensió d'immunitats, llista de pròfugs, tramesa de confidents) i s'immergiren fins i tot en esferes purament militars (fortificacions de la costa, enquadrament de fusellers de muntanya, instrucció de llurs capitosts per a la maniobra de combat) i tot això complementant, quan no ultrapassant-la, la jurisdicció del capità general. Però, aquestes excepcionals facultats, les prengué solament en certs casos d'emergència, particularment en els inicis del règim filipista.

La Reial Audiència —diu Ferran Soldevila— és organitzada per decret en tots els aspectes. Van desaparèixer l'escut i les armes de Catalunya. El segell usat en lletres i despatxos havia de ser forçosament el de les armes de Castella i Lleó. S'inicià, aleshores, la immigració de castellans a Catalunya, per a ocupar-hi càrrecs elevats, tan civils, com militars, com eclesiàstics. «Las causas de la Real Audiencia se sustanciarán en lengua castellan». Era una gran pas endavant en el camí per a la penetració del castellà. Advocats, notaris, procuradors, escriptors, tot el personal català que hi hagués a l'Audiència, serien obligats a saber la llengua dels vencedors; s'hi familiaritzarien pledejants i reus; s'accentuaria la corrupció del català; un centre d'irradiació poderosíssim restava així establert, amb aquella breu disposició relativa a l'idioma.

Pel que fa al cas dels municipis catalans, comenta Joan Mercader: Calia provar d'empeltar el règim municipal castellà al Principat, de la mateixa manera que s'estava realitzant en altres esferes del govern, de la justícia, i de l'administració... La idea matriu de les transformacions de Felip V a Catalunya era la d'una travada-subjecció al poder reial... Heus aquí, doncs, la raó de l'estudi aprofundit que van fer uns oïdors de la Reial Audiència, entre els anys 1716 i 1718, a fi d'adequar la realitat municipal catalana a les idees de l'absolutisme borbònic que el nét de Lluís XIV pugna-

va per introduir a Catalunya, a la vella Corona d'Aragó, i a tot Espanya. Ànima d'aquell equip de magistrats filipistes catalans fou Josep d'Alós i Ferrer, i a ell fonamentalment es deuen les línies bàsiques d'aquesta transformació municipal.

Per als municipis reials, la tria dels magistrats serà de la potestat absoluta de la Reial Audiència del Principat, si bé per això es requeria la vènia i un decret del capità general governador de Catalunya.

Pel que fa als pobles de jurisdicció baronal, es convalidaren (1717) els drets dels senyors a escollir els seus batlles i regidors, si bé comunicant-ho a la Reial Audiència; l'aprovació d'aquest organisme era imprescindible als batlles per a la presa de possessió. Si el senyor hagués triat per batlle un subjecte «indigne» o que no fos idoni o fidel al servei del sobirà, la Reial Audiència es compelliria a canviar-lo.

* * *

L'Arquebisbe de Tarragona era senyor feudal de Valls amb drets jurisdiccionals; encara que al segle XVIII el seu poder, absorbit pel rei, va minvar molt, l'arquebisbe no va deixar d'exercir-hi la seva jurisdicció, a través del batlle de la vila fins a la primera dècada del segle següent. Aquesta jurisdicció es deixava sentir sobretot en qüestions que involuressin la moral pública i el compliment dels deures religiosos.

Així, la missió dels batlles Veciana, anava a cavall entre les prerrogatives de l'arquebisbe i les del rei, seguint encara la pauta establerta quan la repoblació del Camp de Tarragona al segle XII, en què la sobirania va quedar dividida, «ab indiviso», entre l'arquebisbe i el rei.

La Núria Sales comenta: Si els drets jurisdiccionals de l'arquebisbe quedaven molt minvats, el batlle Veciana representava, en canvi, un poder més temible: el poder central. Els batlles Veciana són representants de l'arquebisbe però sobretot són representants del rei, a la manera de l'administrador d'Hisenda o estanquers, o sigui que a Valls són ells els defensors de les propietats del rei, com ho són de les de l'arquebisbe.

Si els regidors (nou nom dels antics jurats) i l'arquebisbe continuen nominalment escollint el batlle, és de fet la Reial Audiència, de Catalunya que l'escull, i d'una vegada per totes. No seran admeses més eleccions, hom prescindirà del dret de no reelecció: la batllia Veciana durarà més d'un segle. Una vegada els regidors protestaren per la reelecció d'en Veciana i el fiscal de l'Audiència els escriví: «Prebengo a Vs. que en la terna vaya incluido este sugeto, pues de otra manera seria muy del desagrado de la Real Audiencia y no le faltarian medios como el dicho Veciana quedase elegido y Vms. arrepentidos».

Els Veciana tenien bons amics a la Reial Audiència. Quan els seus enemics van pledejar contra en Pere Màrtir Veciana davant del Real Consejo de Castilla, la Reial Audiència declarà a favor seu que «la summa tranquilidad que actualmente se goza en esta provincia tiene pleno convencimiento se deve a desvelo y actividad de dicho Veciana.»

El fundador dels mossos d'esquadra enviava, sense cap tràmit, gent a la presó (captures polítiques ordenades sense explicació pel capità general o la Reial Audiència) sense fer cap cas de les protestes dels regidors.

El fiscal del crim i en Pere Anton Veciana es donaven mútuament el condol quan algun dels presos que havien capturat, i pel qual volien l'última pena, se'n sortia amb vida: «Nada me mortifica más que ver reos de horca o galera ir a presidio», escrivia el fiscal a en Veciana, l'any 1726. L'íntim amic d'en Pere Anton Veciana,

l'agutzil de l'Audiència, Francesc Font, li escrivia l'any 1730: «Per aquesta canalla avem de fer tota diligència pera a ferlos portar a suplici.»

El capità general, inspector nat de les esquadres, nomena els caporals, però els mossos són nomenats pel comandant. Les obligacions d'aquest eren d'efectuar una ronda anual o cavall per tot el Principat, passant revista i inspeccionant totes les esquadres; al final de la ronda, havien d'enviar-ne una informació al capità general i al fiscal del crim de la Reial Audiència; de castigar les faltes lleus dels subordinats, (les greus eren castigades pel capità general); de triar mossos; de donar compte de totes les captures realitzades, dels projectes, de les queixes i de les anomalies al capità general i al fiscal del crim.

Els *meritoris* serveis dels Veciana a la causa reial foren certificats diverses vegades pels governants de l'època. Així, per exemple, a 1745, «Don Joseph Francisco de Alós... Regente de la Real Audiencia... Certifico y declaro que don Pedro Mártir Veciana y don Josep Veciana hermanos, en virtud de especiales encargos mios se han aplicado con especial zelo y actividad en la recluta de soldados y de fusileros de montaña». Si als descendents dels Veciana, aquests certificats els serviren per a demanar i per aconseguir ascensos de grau a l'exèrcit, pel primer Veciana i pel seu fill els hi reportaren prebendes: «El Rey = Por quanto antecediendo al mérito y servicios de Pedro Antonio Veciana y de su hijo mayor Pedro Mártir Veciana, y a lo que en calificación de estos dos sugetos me representaron y propusieron el conde de Montemar y la Sala Criminal de la Real Audiencia de Barcelona: Por Decreto señalado de mi Real mano en diez y ocho de agosto próximo pasado hice merced a Pedro Mártir Veciana (como por la presente se la hago) de título de administrador de la Tabla de los Reales Decretos de General y Bolla de la vila de Valls, etc., etc.»

* * *

Els capitans generals del segle XVIII foren més poderosos que els antics virreis dels Àustries, a desgrat de l'adscripció de la Reial Audiència i dels esforços que feren els seus components per contrarestar la seva tutela.

Si per una banda José Patiño, el president de la Junta Suprema de Justícia i de Govern del Principat de Catalunya, pare i padrí del decret de Nova Planta, havia dictaminat que «...atendiendo a la calidad del país y genio de sus naturales, tiene por preciso que el Capitán General y Jefe de Guerra lo sea también en lo económico y de justicia... pues las mismas tropas que han de guarnecer las Plazas vajo el mando de este Jefe, aseguran con el temor la observancia de un acertado gobierno...», d'altra banda es tractava d'assegurar la independència dels oïdors o magistrats de la Reial Audiència, organisme polític-judicial, contra les ingerències abusives d'un capitost de guerra, que la realitat històrica havia hagut de convertir en un ésser omnipotent, i no tan sols pel que feia als naturals subjugats, ans també enfront del govern de Madrid, que acabava de lliurar-li uns elements de força extraordinària, instal·lats permanentment i per primera vegada a una distància tan gran.

Ferran Soldevila abona aquests conceptes: «Per a fer respectar la Justícia, calia posar-la a les mateixes mans en què hom posés la força, la qual cosa, alhora que evitaria els possibles conflictes entre autoritats, afalagaria l'exèrcit. No van amagar-se els perills d'aquesta preponderància; majorment havent-se produït conflictes entre la Reial Junta i els comandants a causa del territorisme militar que aquests desplegaren per tot Catalunya. (Els comandants nomenats per a cada vegueria, principalment, van començar a exercir actes de represàlia, a immiscuir-se en la justícia civil i crimi-

nal contra els paisans, en el govern polític i econòmic, i aviat Catalunya fou presa d'un veritable terrorisme militar. Execucions, empresonaments, exilis, tortures, tingueren lloc. Es distingí, per les seves arbitrietats, el comandant de Tarragona, Chaves). Per això van procurar posar certes limitacions al capità general de Catalunya. El decret ens mostra el rastre: (art. 1.er), el capità general tindrà vot solament en les coses de govern, i això trobant-se present a l'Audiència.- La precaució fou ineficaç. Les extralimitacions no deixaren de produir-se. Calgué, en regnats successius, recordar, al capità general, l'abast de les seves funcions. Hom havia creat un càrrec cridat a ensuperbir el qui hi era elevat. Per això mateix que els catalans eren considerats (i ho foren encara durant molt de temps) com un poble bel·licós, rebel i intractable, el capità general, adulat, encensat, obeït, se sentia com el sustentacle de tota autoritat i com a garantia de la submissió catalana.

«Molts abusos i desordres —són paraules reials— s'experimentaren en el govern interior de la Reial Audiència, i foren atribuïts a la mancança de reglamentació. La reglamentació vingué, prolíxa (1741). Però els abusos i els desordres van continuar. Hi contribuí el govern central mateix en concedir gairebé al mateix temps, facultats extralegals al capità general (1742). La Reial Audiència volia eludir la presència del capità general i aconseguí unes ordenances que retallaven les seves prerrogatives, però davant la reacció d'aquest, al mateix rei Felip V va fer-se enrera i les va suspendre.»

* * *

Les mesures a favor del poder civil no vénen fins que s'acaba la repressió i comença la normalització, ja quasi al regnat de Ferran VI. Els capitans generals, en aquest període, són tots autoritaris, però ja una mica paternalis, i xoquen constantment amb l'Audiència per qüestions d'atribucions polítiques. Ferran VI, tot i ser considerat un monarca mediocre i pacifista, presidí un període de progressos per a la nació. Va signar tractats de pau a l'exterior i, pel que fa a l'aspecte intern, va dictar diverses disposicions per tal de tornar els capitans generals als límits estrictes de llurs funcions.

La Reial Cèdula de 21 de Novembre 1754, «Observancia de la Nueva Planta y ordenanza de la Real Audiencia de Cataluña», i la de 7 d'octubre 1754, «Publicación de edictos en Cataluña por su Real Audiencia, a excepción de los puramente militares o de otros institutos», en són una mostra. El document que hem transcrit fa referència a una Reial Cèdula d'11 de novembre de 1754, la qual no hem trobat citada per cap historiador, (potser per quivocació de data) però que toca el tema que hem estudiat.

Curiosament, gairebé al mateix temps que s'expedien les disposicions relatives a les funcions del capità general, novament eren contradites per altres d'expedides a favor de la seva extensió de poders, aquesta vegada a instància del capità general de Catalunya de torn, el Marquès de la Mina. (R.O. 8 d'abril de 1755). Això fa comprendre la força que, davant del govern central, el càrrec suprem del Principat donava als que l'exercien.

Les diputats entre l'Audiència i el Capità General s'anaren repetint a través dels anys. També Carles III volgué posar-hi mà, i dictà un Reial Decret, en el qual alhora de fer un panegíric del Decret de Nova Planta de Felip V, recorda que s'han de complir les seves lleis, i assenjala que també s'ha de complir la «Real Cédula de 21 novembre 1754», dictada per Ferran VI. El rei vol i mana que cada autoritat s'aten-

gui a les facultats prescrites «perquè és la meva voluntat que, reintegrada aquesta Reial Audiència i president en l'ús de les facultats amb què establí... es troba expedida per a servir la meua reial persona i la causa pública, segons el seu institut i el de tots els tribunals del Regne, i lliure dels lligams amb què l'ha inutilitzat en perjudici meu i d'aquests meus vassalls». Aquestes eren les disposicions del rei Carles III, contràries a l'omnipotència pretoriana, però, com abans, uniformistes.

* * *

Pel que fa als vicis de l'administració de justícia, comuns a tot Espanya, formen un teixit espès: ajornaments i endarreriments interminables, confabulació dels que intervenen en el despatx de la justícia, dificultats d'apel·lació, lladrocini judicial, impunitat de la prevaricació. Tot això fou denunciat pel polític i economista Campomanes, fiscal del Consell de Castella. Segons Desdevises, interrogant els arxius de les audiències es pot conèixer la veritat d'aquestes acusacions i els casos més impressionants, alguns dels quals relatius a Catalunya.

La Nova Planta va posar en marxa la centralització que ha estat norma de govern fins als nostres dies. Alhora, ratificava la decadència d'Espanya, la qual, des d'aleshores, passà de la projecció cap enfora a la retirada cap endins.

Tot i que la pau i les reformes característiques dels regnats de Ferran VI i de Carles III van afavorir el ressorgiment econòmic de Catalunya i d'altres regions d'Espanya, el fracàs del Decret de Nova Planta i de les seves ulteriors disposicions és tan manifest, que, fins i tot, l'arriben a reconèixer els mateixos monarques. Els abusos i els desordres van continuar persistint, tot i els intents de posar-hi remei. Res o ben poca cosa va aconseguir la voluntat i la bona disposició de ministres que com Floridablanca i Campomanes van promoure el reformisme a l'etapa final del regnat de Carles III.

La seva defensa del poder de l'Estat enfront del de l'Església, la propugnació de la reforma agrària, seguint el model del contracte català del cens emfitèutic, l'empenya donada a la repoblació i la colonització de l'interior de la península, el seu suport al projecte de repoblació de Sierra Morena, la promoció de crear les «Societats Econòmiques d'Amics del País», la seva advocació per la indústria privada i la llibertat de comerç, l'intent de donar representativitat al poble, als municipis, la llei contra els vagabunds, els plans d'ensenyament, són algunes mostres dels seus intents per a transformar la nació.

Des d'aquell 11 de setembre de 1714, que Sampere i Miquel batejà amb el nom de «la fi de la nació catalana», han transcorregut dos-cents setanta anys. Analitzant el curs de la història i recordant la que hem viscut les darreres generacions del nostre segle, hi trobem tants paral·lelismes, amb el segle XVIII, que, amb l'exemple dels molts errors comesos i dels pocs encerts que s'hi troben, es fa evident l'adagi que diu que «l'home és l'únic animal que ensopega amb la mateixa pedra». Una vegada i altra trobem com una meitat d'Espanya s'enfronta cruentament contra l'altra. I comprovem que la tossuderia centralista per portar Espanya pels camins de la unificació provoca una evident separació.

El contradictori segle XVIII valenc

A través de dos documents del segle XVIII, l'un que fa referència a la formació de Milícies (1751) i l'altre a les competències del Capità General i de la Reial Audiència de Catalunya (1754), hem anat veient alguns dels resultats de la post-guerra

de Successió i alguns dels efectes de l'absolutisme borbònic, aplicat a la Catalunya setcentista.

A l'Arxiu Històric Comarcal de Valls, hi ha uns llibres titulats «Coderns d'Ordes». (ja citats per la Núria Sales a la «Història dels Països Catalans») els quals deïxen constància, tan aviat en català com en castellà, dels allotjaments, dels constrenyiments i requisos que s'imposen al municipi vallenc quan es retarden a pagar l'impost del cadastre (sorgit del famós Decret de la Nova Planta) i les rendes del tabac, o quan es retarden en el subministrament de bagatges o de pinsos per a la cavalleria.

La Núria Sales cita els «Coderns d'Ordes» de l'any 1724 al 1733 (regnat de Felip V i Capitanies Generals del Marquès de Castel Rodrigo i del Marquès de Risbourg). Unes indagacions fetes a l'esmentat arxiu, ens han posat en contacte amb els «Coderns d'Ordes» vallencs corresponents als anys 1760-1766 (ja en el regnat de Carles III i amb la Capitània General del Marquès de la Mina).

La repressió portada a terme pels vencedors s'anà sostenint a través dels anys, i motivà una llarga postguerra, amb l'apropiació de béns, drets suprimits, dissolució d'institucions, destrucció de símbols, edictes i amenaces de prohibició de tenència d'armes, manteniment de l'exèrcit d'ocupació, ajusticiaments, enderrocaments de castells i muralles, empresonaments, deportacions, represàlies econòmiques, contribucions de guerra, denúncies, el nou sistema de contribució del cadastre, requisos... són algunes de les modalitats amb les quals es perseguí i es castigà els «sediciosos» que s'havia arrengrerat al costat de l'arxiduc Carles d'Àustria.

Segons la Núria Sales, Valls, aleshores, era una vila de 656 famílies i 3.094 habitants, amb 579 cases habitades i 443 de deshabitades i en ruïnes a causa de la guerra. Cita alguns casos anotats en el «Codern d'Ordes» que consultà:

Quan faltaven tres o quatre dels cinquanta quintars d'ordi exigits, o quan la vila no comprava la totalitat de la sal del rei que li pertocava (mitja fanega per any i per veí) una partida de tropa era enviada a campar a cases de gent del comú.

Nobles, ciutadans honrats, funcionaris, regidors, metges i familiars de la Santa Inquisició, estaven eximits d'allotjaments, bagatges, prestacions de natura i cadastre personal.

No va passar un any de 1724 a 1733 en què una partida o altra no hagués campat almenys mitja dotzena de vegades, ara vuit dies, ara deu, ara vint.

El gener de 1725, el terç del cadastre, de 5.908 lliures, és reclamat als vallencs. Al cap d'un mes, encara no l'han pagat del tot i s'instal·len a Valls soldats del Regimiento de Santiago; els morosos han d'allotjar-los i donar-los, a més de les quantitats especificades «cama, luz, leña y media arroba de paja y celemín y medio por cada cavallo efectivo.»

El mateix mes, assentistes de l'exèrcit, amb escorta de paisans armats, requisaran les dues terceres parts de la palla de tot el terme.

El mes d'abril, més de 56 quintars d'ordi eren requisats. I al mateix temps, el Regimiento de Santiago instal·lava un tinent i deu soldats a les cases, amb una carta de pagament de 9.766 lliures que es devien encara del cadastre de l'any abans. El deute vell s'afegia al nou i 3.055 lliures pel terç del cadastre de 1725, i vint soldats del Regimiento de Cavalleria de la Reina a més dels del Regimiento de Santiago s'hi afegien a fi de cobrar-ho.

Altra vegada constrenyiments el Setembre pel segon terç del cadastre, d'unes altres 3.505 lliures. Divuit soldats amb un sergent del Regimiento de Guardas Valonas s'hi instal·laren sense que se n'haguessin anat encara els anteriors.

Dos mercaders de Reus, encarregats d'estudiar què pertocava a cada lloc del cor-

regiment en concepte d'utilitats, cobren el preu de la seva feina: a Valls pertoquen 224 rals. Més constrenyiments, malgrat la modèstia de la suma. Abans no s'acaba l'any 1725, trenta-dos soldats i un tinent de Guardas Valonas tornen a instal·lar-s'hi.

Des de febrer de l'any 1726 hi trobem soldats allotjats (dos a cada casa de morosos, amb amenaça de ficar els regidors a la presó i prendre els béns del comú si, al cap d'una setmana, no han cobrat), mentre que no siguin pagades 590 lliures de cadastre industrial i 3.503 del terç ordinari, sense comptar la sal que els valencs no acaben de comprar: 323 fanegues anuals per 656 veïns és una quantitat tan exorbitant, que els regidors supliquen que se'ls permeti pagar-la sense quedar-se'n més d'un terç. Així s'estalviarien almenys els bagatges.

L'Abril, *totes* les mules són requisades per l'artilleria, i cal dur-les a Barcelona. El mateix mes, són requerits trenta quintars de farratge.

El juny, i altre cop l'octubre, són els Guardias Valonas els que trobem instal·lats mentre els veïns no paguin el segon terç del cadastre, i s'hi queden diverses setmanes cada vegada. L'agost, són requerits 20 bagatges majors i 20 de menors, per set companyies de cavalleria. El novembre, és la mitja fanega de sal per veí que és imposada. La mateixa o una altra? I vint bagatges majors i 25 de menors per un batalló de Guardias Españolas en trànsit, durant diversos dies consecutius.

L'any 1728, són més de *sis-cents* els soldats que cal allotjar l'agost. Recordem que, de famílies, n'hi ha 656. Abrumat, l'Ajuntament suplica que excepcionalment i provisionalment se'ls tregui l'exempció als privilegiats (nobles, ciutadans honrats, doctors en dret, medicina, etc.)

El novembre, soldats del Regiment de Guardias Valonas insisteixen sobre el cadastre, al mateix temps que pregonen i enganxen edictes sobre les mesures a prendre per a evitar la propagació de nous brots de pesta que s'han declarat a Corfú i a Morea. Mentrestant, als soldats del Regiment de Dragones de Belgia, instal·lats des de l'any anterior a diverses poblacions del Camp per l'ordre endarrerit del terç del cadastre, s'hi afegeixen soldats del Regimiento de Suissos Catholicos que enganxen proclames posen preu al cap dels rebels Ramon Guardiola (de Valls), Janet de Pira i Negre de Montornés.

El Regimiento de Santiago envia també allotjats que exigeixen 20 quintars de farratge a Valls solament, mentre soldats del Regimiento de Milán reclamen bagatges, i al mateix temps enganxen i pregonen edictes prohibint importacions de sedes de la Xiina, i d'altres informant sobre la situació sanitària a Llevant i les quarentenes en els ports. Des de 1719 i 1720, any que la pesta devastà Marsella (encara als nostres temps hem sentit dir «més dolent que la pesta de Marsella») i que l'entrada de vaixells sembla haver començat a ser controlada amb rigor als ports peninsulars (els únics vaixells acceptats en ports catalans en certes èpoques foren aleshores els bacallaners del nord), les tropes d'ocupació jugaran un paper preventiu. No sols actuant com a cordó sanitari prop de la frontera, no sols enganxant i pregonant edictes; hi hagué soldats andalusos que, en pobles de Catalunya endins, de netedat molt menys meticulosa que a la seva Andalusia natal, emblanquinaren ells mateixos les cases on s'allotjaren, contribuint així a desinfectar-les.

Reques de bestiar, constrenyiments de cadastre, allotjaments, continuaran alternant amb la demanda de la sal i del delme de l'arquebisbe, acompanyats aquests d'amonestacions contra l'abús «en pagar lo delme de rahims blancs ab rahims negres ab grave dany de llurs consciències y del delme».

La imatge del cadastre que donen testimonis com aquest «Codern d'Ordes» valenc, o les anotacions del rector de Vallclara, o els que donen llibres gremials barce-

lonins on es veu els gremis forçats a vendre els objectes de culte i canelobres de plata a fi de pagar-lo, és doncs ben diferent d'un import moderat i progressiu, primer intent espanyol de contribució directa i proporcional a la riquesa, que tants historiadors alaben i al qual alguns arriben a atribuir-li el mèrit de la modesta prosperitat catalana setcentista. La veritat és que el cadastre esdevingué un «bon impost» quan disminuí (1793-1797) en el seu pes efectiu.

* * *

A Valls –comenta el nostre Puigjaner– la capitulació de Barcelona el 1714, com en altres pobles, l'esdeveniment va donar gran força a la reacció. Però la lluita empenya feia 14 anys no va acabar pas del tot. I això malgrat que, des de llavors, Felip V de Borbò va poder comptar amb catalans que sortissin al camp en persecució dels que lluitaven pels privilegis i per la llibertat de Catalunya. Es van aixecar nombroses partides austriacistes, i la lluita va prendre un caràcter menys noble per part d'aquests, ja que els mancaven recursos i sobretot homes de talla i de figura «como por parte de los borbónicos vencedores, que se cebaban en sus adversarios con saña inaudita».

Cita els mossos d'esquadra, dient que no feien cap distinció entre el lladre i els que lluitaven pels drets i per les llibertats de Catalunya, servint d'instrument a un partit polític contra l'altre. Parla de Carrasclat i dels seus capitosts, entre els quals Ramon Guardiola, de Valls. Crida l'atenció una nota del sots-caporal Alegret enviada a Veciana el 1719: «Me tiene con cuidado el terror y el espanto que la *canalla* ha llegado á causar a los pueblos, lugares y justicias, de modo que estos son verdaderos espías nuestros, pues es tanto el terror que tienen, que les obedecen como mansos corderos: de esto resulta que ya no podemos contar con el somaten, porque nadie acude al llamamiento de la campana». (De fet els revoltats comptaven amb el suport de molts pobles i, fins i tot, de les comunitats religioses, com els frares del convent de Sant Francesc, de Reus, i el monestir d'Escornalbou, que era un lloc de refugi). Veciana, per la seva part, escrivia al Regent de l'Audiència: «Si pronto no se remedia este mal, aumentando las escuadras hasta el número de doscientas plazas á lo menos, estoy seguro que pronto no habrá remedio y los *malos* triunfarán sobre los buenos.

Puigjaner, recolzant-se en els historiadors Balaguer i Bofarull, té ben clara la filiació política de Carrasclat com a austriacista, en lloc de la de bandoler que alguns li atribueixen. Amb tot, no es pot estar de copiar íntegrament la, en part, novel·lesca versió de l'Ortega i Espinós (el també vallenc autor del que fou famós llibre «Las Escuadras de Cataluña») de l'atac de Carrasclat a Valls, el 5 de desembre de 1719, que, en ser rebutjat pels defensors de la vila, va donar tanta fama al comandant dels mossos d'esquadra, fama que s'ha mantingut fins els nostres temps, ja que, fins i tot el gran mossèn Jacint Verdaguer caigué en l'engany i va escriure una coneguda poesia sobre el tema.

El comandant de Tarragona, Felipe Freyra, va felicitar a la vila: «Función que no solo merece la mayor gratitud hácia las personas de V.M. y de los individuos de esta Villa, sino es que se participe als señor Principe Pío, para que S.E. con su grande recomendación y autoridad, lo pase á noticia del Rey para que su real benignidad se sirva dispensar á esa villa y sus individuos, los premios correspondientes á tan singular acción». El Príncep Pío, Marquès de Castel Rodrigo, Capità General del Principat, també escriu: «Por tan laudable acción puedo asegurar á la Villa que en todas

ocasiones hallaré en mi la más particular propension á quanto sea de su alivio y de que he escrito al Rey, refiriéndole el suceso, á fin de que se digne dispensarles los efectos de su real gratitud y clemencia, que tan finamente procura merecen».

Resultat d'aquestes recomanacions i reconeixements, va ser que, a la vila, li fou perdonat tot un any d'impostos. Però qui en varen sortir més beneficiats foren els Veciana: el pare, en Pere Anton, fou nomenat batlle de Valls, comandant en cap dels mossos d'esquadra, representant jurisdiccional de l'arquebisbe... El fill, en Pere Màrtir, va ser premiat amb un «enchufe» envejable: l'administració de la Bolla a Valls, administrador de la taula arquebisbal, administrador d'Hisenda, duaner, inspector del fisc, estanquer...

La pau fou firmada el 1720 amb els països de la Quàdruple Aliança. El 1725, per un tractat amb l'emperador, Felip V es comprometia a tornar béns segrestats i reconèixer honors i títols als antics austriacistes. L'emperador Carles, al qual li retreia en un memorial l'ambaixador permanent dels Comuns catalans a la Haia, «que no restin injustament desemperats uns subdits gràcies als quals la Vostra Cesària Majestat ha esdevingut emperador i senyoreja, a més a més, un lot esplèndid dels antics dominis d'Espanya». Plantejades al Congrés de Cambrai les aspiracions de l'antic ambaixador català, els plenipotenciaris imperials van demanar la devolució sense reserves de tots els béns i privilegis dels súbdits naturals de la Corona d'Aragó. L'emperador imposà com a condició ineludible que s'atorgués el perdó universal als exiliats espanyols i, en general, a tots aquells que havien estat condemnats per motius d'austriacisme, amb reconeixement àdhuc de noblesa concedides als seus més fidels servidors, i fins i tot una equitativa restitució de béns materials i de drets. A l'article IX, s'hi estipulava perpetuà oblit, amnistia, restitució de béns, drets, dignitats i llibertats per a tots els súbdits d'una i d'altra banda. L'Emperador renunciava als seus drets a la corona d'Espanya. Els tractats de Viena de 1725 van implicar una reconciliació entre Felip V i l'emperador Carles VI.

Això ens fa recordar que a Valls li fou concedit el títol de «Ciutat» pregonat a la vila de 5 de gener de 1710. L'Alentorn va escriure que el diploma fou estès pel Lloc-tinent General de l'Arxiduc d'Àustria, el rei Carles III «en nom del seu espòs ja Emperador, i que es comprèn que aquesta vegada aparegués en el privilegi, ple de panceria, el títol de Ciutat Imperial». En no citar d'on treu la notícia, en haver-se pregonat la cocessió el 1710, i en no haver-se trobat fins ara el document, mou a confusió sobre el títol de Ciutat Imperial, ja que l'arxiduc Carles obtenia la corona imperial arran de la mort de l'emperador Josep I, el 17 d'abril de 1711. Només hi cap, al nostre entendre, que una data sigui la de la notícia i l'altra la del document de concessió. Una sentència de 9 de juny de 1713, donada en la Reial Audiència de Barcelona diu que «...La Universitat de Valls en atenció dels grans y notoris serveiis que ha fet a sa Magestat (Deo lo guarde), fou ab Real Privilegi, concedit per sa Magestad als anys prop pasats, condecorada ab títol de Ciutat i ab les exempcions i privilegis prehiminentas, y demes prerrogatives de que gosan las Ciutats en lo present Principat, y dit Real Privilegi fou executat y dita Ciutat de Valls esta en quieta y pacifica possessió del tractament y demes prerrogatives de Ciutat...» No sabem com, exactament, Valls perdé aleshores el títol de Ciutat. Hi cap que fos anul·lat per l'Arquebisbe nou, com també que l'anul·lació anés compresa en el Decret de 7 de març de 1716, donat pel Marquès de Castel Rodrigo, en què ordenava el lliurament de tots els privilegis atorgats per Carles d'Àustria. Hi cap també l'abandonament voluntari per part dels membres de l'Ajuntament nou, com es desprèn de l'anotació del notari vallenc Joan Pau Cosidor: «Se nota que de vuy die 23 octubre 1714 per causa y raho

que los demes notaris en las cridas se fan per los cantons se anomena y posan vila y han deixat lo titol de ciutat per so de assi al devant posare vila de Valls.»

No hi ha cap dubte, doncs, que Valls obtingué el títol de Ciutat, Imperial o no, i que deixà d'utilitzar-lo el 1714. El que també sembla cert és que, d'acord amb el que es va estipular al tractat de Viena, l'hauria pogut recuperar l'any 1725, quan Felip V es comprometia a reconèixer els títols i els honors dels antics austriacistes. Clar que una reclamació en aquest sentit no convenia als dirigents borbònics de l'època, ja que llavors haurien perdut punts com a addictes al règim i àdhuc hauria pogut ser titllats de sospitosos de contuberni amb els «sediciosos».

El tracte de Viena fou paper mullat en molts dels seus articles. Ho abona la Núria Sales: «...però això no posà fi a l'estat de revolta. Les presons de Barcelona estaven tan plenes de "sediciosos" que, com que no n'hi cabien més, eren tornats als calabossos dels llocs d'origen. No degueren facilitar la pacificació del país la imposició dels primers, i particularment durs, cadastres, ni intents de quintes com el del 1726, que provocà aldarulls, ni l'allau de moneda de billó aragonesa i castellana imposada com a conseqüència de la unificació monetària, ni incidents com els de 1719-1720 i 1727, quan estols de cavalleria irrompien en cases reusenques exportadores d'aiguarent destruint-ho tot, en càstig per mantenir relacions amb Gran Bretanya i Holanda».

Puigjaner posa de relleu que la primera llei de quintes de l'any 1726 fou rebuda amb grans protestes. Diu que a Reus i a Valls, tots els que van ser cridats a files es van escapar, i que, llavors, van empresonar els pares, germans o parents dels profugos, amenaçant-los amb càstigs, per tal de coaccionar els soldats evadits. També recorda que després dels alçaments de Carrasquet, de Guardiola i d'altres, encara l'any 1735 hi havia partidaris de Carles d'Àustria, esperançats que un canvi de la situació política internacional afavoriria un canvi a Espanya. Fou el temps de la sublevació de l'Andreu Garcia, i el de la formació de societats secretes entre els defensors de la llibertat.

D'aquest període data la construcció de l'església dels Caputxins (1722), de la de Sant Antoni (1725), any també, aquest darrer, de la publicació de la pau i de la celebració d'aquesta amb tres dies de festa. També el de publicació d'edictes contra els gitanos, dels de persecució dels «sediciosos», dels de la prohibició de ganivets i navalles de punta, dels de la imposició de l'ús del paper segellat... de les lleves de «voluntaris» que van portar a la campanya d'Itàlia molts catalans a morir, entre els quals un bon nombre de vallencs i de reusencs.

Un cens de l'any 1768 atribueix a Valls, juntament amb Masmolets, Fontscaldes i Picamoixons, un total de 6.375 habitants.

* * *

En aquest el nostre intent de reflectir l'època de la dominació borbònica a Valls, no hem dubtat en repetir dades que ens forneixen d'altres historiadors per aconseguir aglutinar, encara que sigui en síntesi, els nombrosos detalls que ens ajuden a una visió global. És per això que citem novament la Núria Sales, la qual ha investigat profundament el segle XVIII vallenc, fent-hi una notable aportació. Al seu llibre «Una vila catalana del segle XVIII» (Editorial Dalmau), quan fa referència a la distribució de la població, escriu: «De tots aquests vallencs, només dotze es consideraven cavallers (de les famílies Sagarra, Rosselló, Torner, Llorens i Massó, Ferrer, Bonanat, Andreu, Gassol, Dosset, Vives, Esteve i Costa) i, encara, la majoria d'aquests no són

nobles de família sinó que ho són en tant que metges o advocats. Només quinze veïns de Valls entren en la categoria de pagesos. La meitat de la població és botiguera o artesana. Sorpren trobar a Valls, en aquell Camp de Tarragona de propietat tan repartida, cent trenta-set famílies de jornalers sense terres: una quarta part de la població.- És esveradora la xifra de *mendigos que sólo viven de la limosna*: dos-cents. Un de cada quinze vallencs demana caritat.- L'última classe ciutadana la formen nens i estudiants: 64 estudiants en una polació de 1.028 nens de menys de dotze anys.

«Tot i els mals auspícis amb què la vila havia començat el segle, vençuda en la guerra civil i després de mig segle de guerres, epidèmies periòdiques i assoladores plagues de llagosta i estralls de bandolerisme, tot i la feixuga càrrega de les noves contribucions, allotjaments i bagatges, el Valls setcentista va assolir el començament d'aquella prosperitat que culminaria a mitjans del segle següent.- La major part dels edificis públics, esglésies i obres d'art vallenques, tal com han arribat fins a nosaltres, es van fer o acabar precisament en aquell segle.....

«Tots els carrers de Valls eren sense empedrar, exceptuant el de la Cort. Els veïns tenien en principi, com en tots els pobles espanyols de l'època, l'obligació d'arreglar ells mateixos i conservar en bon estat els carrers, en el tros que passava per davant de casa seva, com tenien l'obligació d'arreglar i conservar en bon estat els trossos de carretera que passaven per les seves terres.- Les escombraries solien llançar-les a la plaça del Quarter, fins que el tercer Veciana, en el regnat de Carles III, va prohibir-ho amb gran indignació dels qui hi criaven porcs.- Els Veciana van distingir-se per imposar a mà dura totes aquelles lleis que obligaven els veïns a mantenir ells mateixos en bon estat camins, carrers, carreteres, etc. Lleis que en altres parts del país solien quedar com a nominals i no es recordaven més que en ocasió de visites il·lustres, quan, cuita-corrents, la gent havia de començar-los a arreglar de manera més o menys superficial.

«A Valls hi havia dos petits hospitals: el de Sant Roc i el de Sant Antoni. En una relació de l'any 1766, el Comú manifesta que gasta 250 pessetes anuals en els seus *hospitals de pobres*. Indubtablement, l'hospital o hospitals de Valls devien tenir altres entrades (caritats privades, etc.) que les assignacions del Comú.

«L'any 1719, es donava un ral diari i el pa als paisans armats: amb aquest ral diari que sobreentenia que en tenien prou per viure. Un ral diari és també el que han de donar els vallencs, als soldats allotjats, per menjar».

«Entre els anys 1720 i 1730, el lloguer d'una aosa modesta a Valls (tercera classe) costava 30 pessetes anuals. Els jornals oscil·laven entre els tres o quatre rals diaris.»

Ja hem citat l'impost del cadastre, els constrenyiments militars, les confiscacions de palla i farratge, els bagatges (l'obligació dels veïns d'efectuar el transport de les tropes) la prohibició d'armes... Cal afegir-hi la prohibició de disfresses i màscares, la de sortir de casa passades les vuit del vespre, sense llanternes enceses, l'obligació de comprar la sal del rei. El contraban de sal, com el del tabac, eren castigats amb 20 anys de presidi a l'Àfrica, galeres o altres càstigs severs.

«Però la més odiada de les càrregues noves era la dels allotjaments, encara que no tots els soldats allotjats arribessin als extrems d'un comte de Nassau, de les Guardes Valones, el qual «come todos los dias en casa y haze un gasto exorbitado de leña, cabón y espelmas de cebo» o d'un Fernando de Borda, dels Dragons de Numància, «que a su huésped malísimo trato da y le corre detrás con un cutxillo» (la víctima es va queixar al coronel, però el coronel li va dir que no es tornés a queixar o si no «será precisa otra resolución»).

«Un altre camp en el qual els Veciana es feren odiosos entre el patriciat vallenc, és el de les quintes, el servei militar obligatori, la innovació més desagradable que el segle XVIII va introduir a Valls.- No tots els nois el feien: només uns quants que sortien rifats. En principi, un de cada cinc. Però, en canvi durava vuit anys.- L'aprenent o el jornalero que sortia rifat hi enterrava la joventut: en aquells vuit anys perduts, no solament perdia tota oportunitat de progressar en el seu ofici, sinó que es desentrenava del ja après.- En molts pobles, a la injustícia de la institució mateixa, s'afegien les injustícies i favoritismes locals: els regidors procuraven no incloure en les rifles parents i amics, es movien totes les possibles influències. Sovint la rifa no era més que un simulacre, i els regidors enviaven a quintes, com si haguessin sortit rifats, els minyons més desvalguts dels pobles- de vegades el tonto del poble.»

«Si comparéssim les xifres de voluntaris a l'exèrcit que Valls donà en el segle XVIII, trobariem segurament que aquesta xifra és molt superior, en proporció, a la d'altres poblacions catalanes de la mateixa època. Trobem voluntaris vallencs en quantitats respectables a les campanyes d'Itàlia dels anys trentes i quarantes, a les campanyes americanes, en la guerra de Successió d'Àustria i en la Guerra de Successió de Polònia. El secret està segurament en el fet que vivien precisament a Valls els Veciana, que foren potser els més significats reclutadors de tropes i organitzadors de regiments catalans en el segle XVIII».

«Els Veciana són alabats repetidament perquè «todas las plazas son voluntarias sin inducirles con engaño ni mala fe sino enterados de verdad», i perquè «en tantos años y muy a menudo se han hecho levadas de soldados en este Principado y todas las villas lloraban y lloran porque a quantos padres se les quitaron sus hijos que les alimentaban que muchas familias se perdian pero no sucedió esas miserias y trabajos en ninguna leva de la vila de Valls porque dicho señor (Pere Màrtir Veciana Sevit) lo llevaba y agenciaba de manera que nadie llorase».

«Però hi ha cartes de voluntaris vallencs que semblen contradir, almenys en part, aquestes afirmacions elogioses. Alguns es queixen que els han promés 3 rals de plata diaris i que després es troben només 1 ral diari. Un voluntari, dels gareibé cent voluntaris, amb la promesa que aniran a Cuba, terra de xauxa, on els regalaran terres que podran treballar els dies que no estiguin de servei, i podran també exercir els seus oficis, escriu l'any 1763, que pasen fred i gana, que hi ha molts malalts, morts i desertors, i demana «espero de Vm. me hará obras de padre en poderme restituir en essa de Valls por probarme mal este clima».

«Al costat d'aquests "voluntaris" que després es trobaven amb una realitat més o menys diferent de les promeses, i al costat de les quintes, i de les lleves de *vagos y maleantes*, hi havia un sistema de reclutament de "voluntaris" que podríem anomenar xantage. Les autoritats mateixes aconsellen: "para facilitar esta recluta contribuye mucho que siempre que se sepa alguno que viva sin trabajar bagamundo y mal entretenido y se le sepa algun pecadillo puede prenderse. Puesto en la carcel hacerle entender con maña que tome voluntariamente plaza por seis años, y si no quieren tomar este partido me avisará Vm. que yo providenciaré lo que se deva practicar y temo tendran peor destino." Els "pecadillos" podien ser: fumar pel carrer (Humando por las calles); que "van siempre jurando por las tavernas" o "por ser jugadores y taviernistas"; per petits robatoris; per robar fruita en un hort; per "escandaloso y renegador"; per "frequentador de licores y casas de juego"....»

«El batlle de Valls havia d'empresonar totes les persones sospitoses no solament d'adulteri i de prostitució, sinó de simple amistançament. El 1736, Pere Anton Veciana duu a la presó a una parella de vidus perquè "dita Maria va a la casa del refe-

rit Oliva trobantse Oliva en casa i de nit". El 1769, es captura un home "porque ni los ruegos ni las amenazas del retor y baile havian bastado para que cumpla con los preceptos anuales de confesión y comunión". Les adúlteres són tancades a la presó de dones de Tarragona, encara que els seus marits s'hi oposin i neguin el delictes. "Una moza preñada soltera" es tancada a la casa de Recollides. El 1769, el director de la casa de Recollides, el canonge Baldrich, contesta a les súplices d'un marit que insisteix demanant la llibertat de la seva dona, que "no está aún bastante reconocida y humillada". El 1740 un espontani presentava a l'arquebisbe de Tarragona un projecte d'internament a la casa de Recollides com a mesura preventiva "todas las mujeres pobras jovanas". Mentre, una de les filles de la millor família de l'Aleixar tenia impunament un amant; una rica vidua, parenta dels Veciana, vivia amistançament amb un casat. L'Arquebisbe es limita a assenyalar que és desmoralitzador per a la gent del poble que, mentre les pobres són castigades, "a las mantillas no les pasa nada".»

Les presons de l'època no reunien condicions d'habitabilitat de cap mena, ja que hi ha notícia de molts presos que aconseguien fer-se escàpol. Dídac Bertran, que ha fet un estudi sobre el tema, diu que el pitjor era l'alimentació, ja que anava a càrrec dels Ajuntaments i aquests disposaven de pocs cabals. A Tarragona, el mateix Corregidor s'arriba a compadir de la misèria dels presos i, després de diverses gestions, s'aconsegueix «ha dado la disposición para que uno de los porteros por semanas en los dias Miércoles y Sábados vayan con dos huérfanos por la ciudad pidiendo limosna por los Pobres encarcelados.» (1763) Una carta dirigida a Veciana (1764) intervenint per uns presos, diu: «Doy parte a Vm. como se mueren de hambre, y en la Carzel donde estan caeran malos...» El Capità General de Catalunya, Conde de Ricla, a 1769, prohibeix en un edicte el «pedir limosna pública para ermitas, Santuarios, etc.» autoritzant-ho solament «para casas de Misericòrdia, Hospitales, presos en la Cárcel, etc.»

El «Codern d'Ordres» de l'Ajuntament de Valls del 1760 al 1766

En aquests quaderns o llibre d'ordres (Lligall 21-1-96 Arxiu Històric Comarcal de Valls) és deixa còpia dels documents rebuts i que fan referència a les ordres reials, de la Capitania General o de l'Audiència de Catalunya, del Corregiment de Tarragona, dels mossos d'esquadra, etc. Constitueixen, doncs, com una mena de dietari que reflecteix en certa manera, una bona part de la vida val·lenca d'aquells anys, i són un testimoni històric d'indubtable valor.

Prenem nota que el Capità General de Catalunya, la màxima autoritat, és el Marquès de la Mina en aquest període i fins el 1767. Havia lluitat a la guerra de Successió a favor de Felip V i en diverses campanyes. Exercí el comandament a Catalunya quasi 25 anys i ho va fer com a una dictadura personal, mantingué el Principat sota un rígid control polític, i es caracteritzà per l'impuls que donà a les obres públiques mitjançant contribucions especials creades per ell. Féu progressar la construcció del barri de la Barceloneta i el 1755 inaugurà l'església de Sant Miquel del Port. Preocupat per embellir Barcelona, feu reparar el moll barceloní, eliminà el barri de barraques del barri de Ribera, tingué la iniciativa en la il·luminació pública de la capital de Catalunya i en l'arranjament sistemàtic dels camins de la «província», si bé en tots els casos va obrar *manu militari*, obligant les ciutats i els pobles a dispendis extraordinaris. Però, com que el govern de Madrid no destinava diners a aquestes millores, sense procediments durs per tal d'arrencar diners dels comuns, no s'hauria pogut emprendre res. La seva fama de paternalista, juntament amb la d'au-

toritari, potser li ve d'haver-se preocupat de l'esbarjo dels seus governats. Sembla que fou ell qui va introduir les novetats dels balls de màscares, a pesseta l'entrada, autoritzant les disfresses per Carnaval i les festes de carrer. Prohibides pel rei les rifes particulars, ell organitzà la Reial Rifa amb fins benèfics.

* * *

9 abril 1760.- «Dn. Ant^o Carbonell, Tte. Coronel de los Ext^{os} de S. Majd. Iltra. del Rey, de la Plassa de Tarragona y Comte. interino de ella y su Distrito... Devriendose apromptar lo Correspté. a las Esquadras de Dn. Pedro Martir Veciana Bayle de la Villa de Valls tiene a su cargo...» (relaciona el que han de pagar els pobles). L'exèrcit facilitava als mossos d'esquadra armes i pa de munició diari; però el sous eren pagats pels pobles de Catalunya. L'any 1765 el Principat pagava anualment unes 13.570 lliures per esquadres.

El mateix Tinent Coronel anuncia al Batlle que el darrer dia del mes s'allotjaran al quarter de Valls, sis companyies de Guàrdies Walones.

Segueixen requeriments de cadastres no pagats, endarrerits des de 1735.

Un avís seriós sobre les nombroses desercions a l'exèrcit. Ordre que es vigilen els camins per agafar els fugitius.

Es prohibeix el comerç de sucre i dolços de Portugal, les teles i les sedes de la Xina i altres parts d'Àsia, de cotó i llenços pintats, ja sigui fabricats a l'Àsia o a l'Àfrica, o imitats, i el contraban de robes, estores i sobretaules.

Ordre que els Ajuntaments arreglin carreteres i camins. (Amb la finalitat de fer transitables els camins per a tothom, s'hi amagava també l'interès militar i policíac per a facilitar la persecució de delinqüents i de desertors. Aquesta ordre es va repetir molt sovint).

3 setembre 1760.- Ordre del Marquès de Mena hermosa... «que en todos los pueblos de este Principado, cabezas de partido y demás subalternos, sean grandes o pequeños, se establezca el empleo de Procurador Síndico, con las mismas facultades que en Castilla, que sea triennial en todos, que su elección se haga por esta Rl. Audiencia, a proposición de los Ayuntamientos, quienes remitirán una terna... que esta se haga de las personas más Principales de cada pueblo».

El mateix marquès comunica l'omissió i la tardança en passar les propostes de les persones que han d'exercir com a Batlle, sots-balle i regidors... que es comuniquin urgentment a Salvador Nadal Creus, Receptor de «penas de cámara» i despeses de justícia.

10 setembre 1760.- Ordre que es pagui el que correspon pel manteniment de la Guàrdia Walona... pagar a l'oficial Francisco Vinchant Visidemeen, a Riudoms, i a Joan Curten, també oficial, a Vilanova de Cubelles.

22 setembre 1760.- Edicte del Rei, concedint indult general als presos, amb motiu de la seva exaltació al tron. Fou llegit a Valls pel pregoner públic Antoni Pereta. (Es tracta del rei Carles III)

29 setembre 1760.- Reclamen la palla que Valls està obligat a lliurar a l'exèrcit.

22 octubre 1760.- Edicte del marquès de Squilace, prohibint treure del regne, cavalls, eugues i poltres.

13 novembre 1760.- Permis d'armes a la noblesa del Principat, «el porte y el uso de las armas en los mismos términos que las trahen y usan los Nobles de las restantes provincias de sus Dominios».

5 desembre 1760.- (Transcripció de l'ordre, rebuda en castellà, al català segons docu-

ment de l'època). «De Orde del Illre. señor Govdor. de Tarragona, inseguint la de sa Magd., que Deu guarde, en lo nonament se prohibeix lo us del tabac rapé, en los termes més expressius; se diu y mana a totes y qualsevols personas de qualsevol grau, estat o condició, sian, que en manera alguna usian en avant de dit tabaco rapé, baix las penas senyaladas en los Reals Ordes de 15 novembre 1735. Y la de maig 1751. Y no menos en las Reals Cédulas de 18 novembre 1719, de 20 setembre 1746, y de 23 de Mars 1754, ab la circumstancia de que en virtud de la citada ultima real orde, basta una sola capsa de tabaco rapé, o que ab tres testimonis se justificua lo usan per incorrer en ditas penas, y en la irremisible perdua de qualsevol empleo que obtingan ab la absoluta prohibició de ser admesos a ell no obstant qualsevol merit que tinguin adquirit per especial y distingit que sia. Y perque ningu puga allegar ignorancia se fa la present publica exida per los lochs acostumats de la present vila de Valls.»

25 novembre 1760.- Com que l'Ajuntament de Valls no ha lliurat la palla demanada se'l castiga amb el córrer a càrrec d'ell el manteniment d'un caporal d'artilleria.

24 novembre 1760.- Lliurament al regidor Francesc Dosset d'un informe, sobre la llana que tallen els ramaders i de les infraccions de la llei que fan aquests.

25 desembre 1760.- Prohibició «del uso en la casaca de librea, y marcado queda que la Azul, Rosa, Blanca, o Amarilla, mode de color o se guarnesca de franela, que la divise del vestuairo de la tropa, etc.»

22 gener 1761.- Permís per a que «en la ultima semana de Carnestolendas se diviertan con máscaras y bayles segun la costumbre de años anteriores, tomando las justicias todas las medidas que aseguren el buen orden, la decencia y la quietud...»

3 de març de 1761.- S'assenyala el període de veda de caça i de pesca, des de primer de Març fins a finals de Juny.

19 abril 1762.- Ordre, des de Tarragona, del Marquès de Mena Hermoso, que les Justícies i Regidors del Poble «escogeran de sus vecinos el número de carreteras y mulas, que allí se notan, con un mozo para cada una carreta, las que deberán ser buenas y aptas para transportar generos y efectos desde Barcelona, a Samora y Valladolid, a cuyos dueños se les pagará a razón de seis pesetas por cada arroba castellana que carguen... y les prevengo que las han de presentar en esta Ciudad el jueves proximo por la manyana, bajo la pena de cinquenta libras, que se exigirá de bienes propios de dichos Justícias y Regidores.»

26 abril 1762.- Prevenció a les costes contra «los insultos de moros y corsarios ingleses». S'assenyala la gent armada que ha de fer vigilància, la qual afecta a tothom i interessa a persones i famílies i, per fer-ho menys gravós, s'ha repartit equitativament. Els de Montblanc tindran a càrrec seu Miramar, Hospitalet... els de Valls, Calafell.

3 maig 1762.- Ordre de cobrança del Cadastre... «...procediendo V^a I^a en los casos de omision e resistencia sin la menos contemplacion y con arreglo a lo que mandan las instrucciones del anyo 1735».

28 abril 1762.- Reclutament de tropes per a l'exèrcit: «Deben obligarse los reclutas por seys años». A Valls «corresponden quatre hombres de altura cinco pies y tres pulgadas, no han de tener costumbres ni delitos feos, ni accidentes habituales.» (Fa l'efecte que es tracta de seleccionar gent per a un cos especial de l'exèrcit)

30 maig 1762.- El rei ha rebut amb mostres de «real desagrado» la notícia que no es col·labora degudament a «los santos fines de la Cruzada», «...quiere y mande su Magd. que les hagan entender V.S. al Ayuntamiento de essa Ciudad, para que los Regidores y Capitulares que le componen assistan a essa función y lleven en ella las varas del Palio, por ser esta su determinada voluntad...»

19 juny 1762.- Per haver enviat des de Valls 2 reclutes que no arribaven a la mida assenyada pel servei del cos d'artilleria, són retornats a casa.

28 juny 1762.- Publicació de la guerra «que S.M. se ha dignado resolver contra los estados de Portugal... que de ahora en adelante hagan sus tropas la guerra en Portugal, como en Pays enemigo, que se confiscuen los bienes de los portugueses en todos sus dominios, etc. etc.»

Agost 1762.- Carta a l'Ajuntament i al Batlle de Valls: «...en adelante no se admitiran mal entretenidos, ni vagabundos, para aplicar a la Artilleria, respeto de los repetidos recursos que llegan a su Exca. por los mozos que arrestan los justicias, sin que sus sumarios tengan la justificación correspondiente, si que toda la gente que se embie para el expresado fin, deva ser voluntaria...»

27 agost 1762.- Es veu que hi ha dificultats a trobar soldats d'artilleria que facin la mida, i es redueix la talla a «cinco pies, dos pulgadas y algunas lineas».

5 setembre 1762.- Es recorda l'obligació d'enviar les propostes de les persones que han de fer de Batlles, sots-batlles i Regidors, omissió que es va repetint en el transcurs dels anys... Els que no ho facin tindran 3 lliures de multa, a pagar pels actuals regidors. Les persones proposades han de ser de tota integritat, amb reputació al poble, amb la prevenció que no tinguin parentesc entre ells.

19 octubre 1762.- Havent-se reclutat la gent que es demanava pel servei de l'exèrcit, s'ordena no s'enviïn més soldats.

La vila de Valls ha pagat les despeses a un soldat pel cos d'artilleria. Es tracta d'Armengol Vilar, natural de la Guàrdia dels Prats.

27 octubre 1762.- Josep Veciana és nomenat Coronel del Regiment d'Infateria Lleugera. Es descarrega als pobles del partit judicial del que pagaven pel sou del segon cap de les esquadres de Valls.

13 desembre 1762.- S'ordena fer una relació de tots els gitanos que hi ha a les viles.

Es posaran multes als pobles que no arreglin les carreteres i els camins.

23 desembre 1762.- Es recorda la Real Instrucció contra els gitanos (1749): No poden sortir del poble sinó és per anar a llaurar i cultivar els camps, o per els precisos ministeris dels seus oficis servils o mecànics. Per sortir, han de demanar llicència per escrit. Se'ls concedirà per temps limitat per anar a les fires. No podran utilitzar vestits diferents dels altres paisans, ni parlar altra llengua o idioma que el d'aquells, ni se'ls ha d'anomenar ni s'han d'anomenar «gitanos», ja que aquest nom «quiso el Rey quedase abolido de sus Dominios».

14 juliol 1762.- Ordre d'agafar i de posar presos als desertors de l'exèrcit.

13 agost 1762.- S'ordena, des de Tarragona, que s'enviïn quatre carretades de salze o salsa.

26 gener 1763.- Es parla del Regiment Suiss de Josep de Reding, a Tarragona. (el nom fa pensar en el general Reding, de tan destacada actuació a la guerra del francès, i a les batalles de Bailén i de Valls (1808-1809) L'impost de l'aiguarent s'ha de pagar a l'oficial del mateix regiment Federico de Lozea.

7 desembre 1762.- Una consulta sobre el pagament de contribucions i de si hi ha exaccions pel pagament dels corregidors, de les «Escuadras de los Bailes de Valls» y de Piera, como de los arbitrios, de que estan usando, por consentimiento y voluntariedad de ellos», s'aclareix que no correspon l'exacció del dos per cent.

27 març 1763.- Notícia del Tractat de Pau amb Portugal, Anglaterra i França.

28 juliol 1764.- S'autoritza el tallar 8 àlbers blancs, propietat de Magí Cabeza, pagès, que té a la partida del Camí Nou. Són per a construir dues cases i un magatzem. Ho havia demanat Francesc Esteve, botiguer de teles de la vila de Valls.

15 juny 1763.- Enfrontament entre Antoni Rossell, «panadero vecino de Valls» i l'Ajuntament. El flequer té casa pròpia i forn per a coure pa, i el va llogar a dos soldats

del Regiment de Guàrdies Walones, els quals fan el pa que volen. Els regidors de la vila han donat ordre, amb amenaça de multa de dues lliures, que no permeti coure pa. El flequer fa una instància reclamant a la Superioritat.

14 abril 1763.- Antoni Baldrich i Janer ha elevat recurs per a eximir-se dels allotjaments de tropa. Des de Tarraona es demana la llista de «todas las casas marcadas para el alojamiento de oficiales en esa villa, expresando en cada una su graduación, dividida en clases con toda claridad».

27 abril 1763.- Es prohibeixen les rifes.

14 maig 1763.- S'implanta el servei de «Veredas» a càrrec dels mossos d'esquadra. Els pobles hauran de pagar el «Servicio de Veredero».

Maig 1763.- El Rei està molt content dels serveis del Principat per a la formació de «las compañías de fusileros para guardas de sus Reales bosques, para América, y para las Rentas de Cathaluña y Extremadura, como en la de los Regimientos de Infanteria ligera y en el crecido número de gentes que salieron para la campaña de Portugal, empleados en los trenes de Artilleria, en los víveres y en los equipajes». El Rei va perdonar el pagament de part del Cadastre i va reduir a 300 els 600 soldats que demanava. Així reduïa el manteniment que els pobles havien de fer dels seus soldats, i no deixava abandonats els camps i els oficis de pública utilitat. Després de donar les gràcies, ordena, sota les penes corresponents, que es pagui el que correspon: Tarragona (4.461 rals). Se citen Masricart, Pallaresos, Constantí, Canonja, Font de l'Astor, Franquesas del Codony, Granja, Peralta, Clarà, Valls (6.831 rals). Segueixen Torrelles, Bellavista, Ribarroja, La Sors, Torranell, Ferran, Brafim, La Riera, Torredenbarra, Vilanova y la Geltrú, Calafell, Pobla de Mafumet, La Masó, Perafort, La Serra, El Milà, Alcover (3.304 rals), Albiol, Burgà, Montoliva, La Selva (5.663 rals), Moster, Cambrils, Voltas, Tascal, Catllar, Argilaga, Montbui, Tamarit, Molnàs, Cutons, Altafulla, Cunit, Senselles, Vilallonga, Mas del Obra, Morell, Puigdelfí, Sacuyta, Nulles, Garidells, Puigpelat, Raurell, Ranau, Borrburguet, Reus (4.887 rals), Mascalbó, Territori, Alforja, Borjas, Argentera, Montroig, Botarell, La Pineda y Obra, Riudecañes, Vilanova d'Escornalbou, Dos Aiguas, Colldejou, Fontabella, Riudoms, Vilaseca, Viñols y Archs, Riudecols y Irlas, Mas del Abat, Mas de Monte, La Trilla, Monbrí, Castellvell, Crexell, Vallmoll (802 rals), Alió, Casafort, Pla, Miramar i Prenafeta (164 rals), Figuerola, Recasens Camaserca, Codony, Arbo-set, Vilabella y Padrós (832 rals), Cubelles, Gallifa i Rocacrespa.

14 juny 1763.- Requisitòria per a pagar el manteniment de les Guàrdies Walones, a liquidar a l'oficial Carlos de la Chausee, a Reus.

18 juny 1763.- Ordre sobre la revisió de pesos i de mesures.

3 juliol 1763.- Ordre de cercar un individu de «la Mancha» que es fa passar per oficial invàlid de l'exèrcit i va estafant la gent.

24 juliol 1763.- Comunicat dient que si no es paguen les contribucions es detindrà el Regidor primer de l'Ajuntament.

19 juliol 1763.- Notícia que, el 18 d'abril: ha mort el comandant de les esquadres, Pere Màrtir Veciana, a Madrid.

14 agost 1763.- Avis que no es paguin contribucions a un tal Diego de Albares, ja que el qui ho faci, haurà de pagar dues vegades.

28 agost 1763.- Arran de la mort de Pere Màrtir Veciana, ara s'ha de pagar per el nou comandant, en Felip Veciana.

Setembre 1763.- Altre avis per enviar les propostes de Batlle i de Regidors de l'Ajuntament.

16 setembre 1763.- Nou recordatori de pagaments per les Guàrdies Walones.

27 setembre 1763.- No havent pagat la recluta dels soldats d'artilleria, es pagaran dels béns dels regidors 24 rals diaris a l'aguatzil encarregat de la cobrança.

14 setembre 1763.- S'ordena fer una relació quantitativa del blat, de la civada, del vi, de l'oli, dels bagatges, i del que necessiten els veïns per a mantenir-se.

7 octubre 1763.- Ordenant enviar la relació d'escopetes que hi ha a la vila i el nom dels propietaris. La contesta diu que els Gremis: Pagesos, Perxers, Teixidors, Sabaters, Sastres, Ferrers, Boters, Mestres y Fusters, Blanquers, Corders, tenen 3 armes cadascun. Hi ha 82 particulars que tenen escopeta, alguns, pocs, dues o tres. Alguns dels noms ens criden l'atenció: Josep Alaix, Dr. Francisco Dosset, Francisco Bovern, Francisco Rubinat, Vidua Monguió, Joan Saperas, de Picamoixons, Domingo Robusté, Salvador París de Picamoixons.

26 octubre 1763.- Nova ordre d'arreglar els camins, responzabilitzant els Batlles.

13 octubre 1763.- Ordre de l'Intendent General de «Justícia, Policia, Guerra y Hacienda», dels Exèrcits y de su «Marina y Juez Subdelegado de todas las rentas reales, Juan Felipe de Castaños», sobre l'ús del paper segellat. (És el pare del General Castaños, el de Bailén, i que està enterrat a l'església dels Caputxins, a Valls)

30 setembre 1763.- Notícia de l'establiment de la Loteria de Madrid.

20 desembre 1763.- L'Alcalde i els Regidors de la vila de Valls demanen un informe sobre el destí que es dona als productes de les «primícies» que cobren les esglésies, i explicació de com s'inverteixen. Se'ls contesta que «Certificamos que los productos de las primicias en el término de la mencionada villa resultantes, de tiempo immemorial los lleva en parte el cura párroco de la misma, quien los invierte para su manutención y sustento y para las demás urgencias que necesita su estado, y la restante le percibe la primera Dignidad despues de la Pontifical de la Sta. Iglesia de Tarragona y se cree les dará igual destino, el motivo de esta inversión se fundara exche el artº en las disposiciones Pontificias que dieron semejante destino a los Productos de primicias...»

28 novembre 1763.- Reglament que «deben observar los Fabricantes de Paños del Principado de Cathaluña».

26 gener 1764.- Ramon Ixart, secretari de l'Ajuntament de la vila de Valls.

9 gener 1764.- Ordre d'enviar una llista dels telers i de les fàbriques que hi ha a la vila.

Antonio Pereta, «Portero Real y Nuncio Jurado de Valls».

5 març 1764.- Ordre, distribuïnt per pobles, els carros que han d'anar a recollir blat de Tàrraga, i portar-lo a Barcelona. A Valls corresponen 10 carros. A Masmolets 2.

29 Febrer 1764.- Ordre sobre la reparació de camins i de carreteres: «La nueva carretera que pocos años ha se abrió desde Montblanch a esta ciudad (Tarragona) y a la de Lérida, por lo mucho que se ha aumentado el tráfico de comercio, han empeñado mi zelo y amor el Pays atener siempre a la vista la consideració de aquella por ser una de las de mi corregimiento. I al passo que me lisonjeaba de tanto carruaje como porella transitiva para abastecer el campo de Tarragona de trigo, y desocupando los almacenes y cosecheros de los frutos del país y estrangeros para transportarlos al Aragón, Urgel y otros parajes, tuve la sensible relación del estrago que en el octubre passado havia causado la furiosa avenida del rio Francolí en la carretera del estrecho de la Riba arruinado enteramente y dexando el puente de Villavert con pruebas manifiestas de faltarle un arco y providenciado un paso interino se dió cuenta de todo ello al Excmo. Sr. Marqués de la Mina y del peligroso paso que hay en el mismo, vió cerca el derruido puente de Goy y quan necesario era la rehedificación para evitar en adelante a las fatales desgracias que se han experimentado...» En fer el reparti-

ment entre els pobles afectats per a arreglar el que convenia, a Valls li tocaren pagar 160 lliures.

5 octubre 1764.- Es demana relació de la quantitat de quarteres de gra que té cada veí. Els que amaguin quantitats els serà descomisat el gènere. S'envia, doncs, el corresponent cens de provisions, que dona els següents resultats: La vila de Valls consta de 5.000 veïns, (es diu), entre homes i dones. Hi ha 5.368 quartes de blat; 3.344 de blat de moro (maíz); 3.388 d'ordi (Sevada); 660 de fesols (Judias); 275 de faves (Avas). Es necessita, fent un càlcul prudencial per al consum de l'any, 25.000 quarteres de blat i de blat de moro. En falten 16.288. «Y en esta villa no ay fondo alguno e ignoramos el arbitrio que se puede tomar para suplir otra falta. Solo confiamos en el Todopoderoso y en la Piedad de su Real Magtd. Y para que conste donde convenga, damos en la presente con el sello...en esta villa de Valls».

1 març 1764.- Comunicat dient que hi ha un gran desordre en l'ús de les armes, fent-les servir els que no tenen privilegi ni llicència. Es dona ordre de recollir-les.

S'observa que hi ha contraban. Es dona ordre que es persegueixi.

23 març 1764.- Ordre d'enviar relació de les cargues de vi que hi ha a la vila, i de la quantitat que necessiten els veïns.

7 juny 1764.- Ordre sobre el restabliment de la «Rubia» o «Granza fina».

31 maig 1764.- Havent-hi notícia que la seda que es recolleix en aquest partit, la compren, a títol de fabricants, alguns subjectes, i després l'envien a França fraudulentment, s'ordena que es vigili.

12 juny 1764.- Es prohibeix la fabricació d'escopetes o fusells, dels que es desmunten i es porten a la mà dissimuladament, com si fossin un bastó.

1 febrer 1764.- Ordre d'enviar relació del que es cobra per arrendaments, ja sigui amb diners, ja sigui amb espècies. De la relació en traiem les propietats de l'Ajuntament: 2 cases per habitació dels criats dels Regiments que no paguen res. 3 peces de terra. L'octau dels fruits d'una terra, la qual ha donat poca cosa per no trobar arrendatari. Alguns censals. El que produeix la casa del Pallol, amb els impostos de la construcció del quarter. Pel dret de fleca i pastisseria. Per l'impost de la cera. Pels drets de l'oli i palma. Pels drets de peix fresc. Pel dret dels toners. Pel dret de siti i bèsties. Pel dret de pesca salada. Pel producte de la carnisseria administrada per la vila, amb càrrega per a la construcció del quarter.- Es paga al Reial Cadastre pel dret de quartera a la Cartoixa, i el que correspon a l'Arquebisbe. Per drets de l'aiguardent. Per drets de S. Magestad. També es paga per la gran fàbrica del Quarter que, actualment, d'ordre de Sa Magestad s'està fabricant a Valls.

1 juliol 1764.- Per evitar la confusió produïda en la rendició de comptes que envien els pobles, s'estableix un model unificat.

11 setembre 1764.- S'ordena enviar les propostes de Batlles i de Regidors «que no incluyan sujeto alguno que tenga exempción como son los Boticarios, familiares de Sta. Inquisición, Administradores de Aduana y de Bolla, y demás empleados con títulos de Reales Rentas generales de tabaco, a los marineros matriculados y subdelegados de marina, a los que sirven los encargos de las concordias de las universidades, los collectores de Cáhastro los Síndicos Apostólicos de los conventos Franciscanos y Capuchinos, etc.» (L'ordre no devia afectar als Veciana, doncs tenint alguns dels càrrecs citat, segueixen d'Alcalde).

24 setembre 1764.- Es demana un altre cens de «trigo, centeno, mahiz, Sevada y Avas»

28 setembre 1764.- Impost pel manteniment dels Regiments de Reales Guardias. A Valls li correspon 38.733 rals.

20 setembre 1764.- S'autoritza, pagant el que hi ha estipulat, d'establir fàbriques de sabó tou i sabó dur.

24 setembre 1764.- S'ordena el pagament que correspon per les obres de la carretera de la Riba, Pont de Goy i Vilaverd.

3 octubre 1764.- S'ordena fer el cens dels estrangers que hi hagi a la vila.

10 octubre 1764.- Nova ordre sobre tenència d'armes.

18 octubre 1764.- Ordre comunicant que els «Santeros» o «Hermitaños» no poden utilitzar vestits diferents dels que utilitzen els paisans.

10 novembre 1764.- S'envia, per a viure a Valls, una família que «antes estaban comprendidos en la clase de gitanos, i aora vivian sin domicilio determinado...». Que se'ls vigili, que visquin d'acord amb les lleis dels que «se llamaron Gitanos sin usar de este aborrecible nombre, su idioma, su traje, ni su indigno comercio, prendiendo al que contraviniere y dando cuenta para que por la Sala del Crimen se proceda a severo castigo».

8 gener 1765.- Com que s'ha observat que la gent pobra abandonà la capital de Barcelona per anar als pobles a demanar caritat, «sin embargo que la limosna es el mas piadoso objeto y deve tomar parte el gobierno, quando enseñe la experiencia que la misma se confunde con el vicio o la costumbre procurando la enmienda, y con motivo de no haver sido el último año tan escaso que se pueda atribuir falta notable ni precision de dexar sus propios pueblos para buscar el sustento...», es mana als justícies que no autoritzin sortir dels pobles a la gent amb aquest pretext de demanar caritat i, a més a més, s'expulsaran els que, podent treballar, agafen l'ofici de pobre.

28 gener 1765.- Havent protestat els platers de Còrdova, perquè els Ajuntaments els posen impostos per a vendre la seva mercaderia, es prohibeix de cobrar-los.

6 gener 1765.- Ordre d'enviar una relació de les cases, dels carrors i dels bagatges que hi ha als pobles.

Ordre de fer un passaport als gitanos que es traslladin a les fires.

25 gener 1765.- Ordre prohibint als religiosos fer negocis.

26 gener 1765.- Ordre prohibint els jocs d'atzar.

4 març 1765.- Avis que s'han escapat esclaus del rei que treballaven al Pont del Llobregat. Ordre d'arrestar-los. Són un turc, natural de Yest, i un moro, natural d'Alger.

24 març 1765.- Ordre de captura d'un moliner.

2 abril 1765.- Ordre de captura d'altres dos esclaus que s'han escapat del Pont del Llobregat. Un turc, de Maleche, i un moro de Sarrià.

11 abril 1765.- Ordre d'enviar una relació dels gitanos que hi ha a la vila.

16 setembre 1765.- S'observa que hi ha molts desertors de l'exèrcit. Ordre de perseguir-los.

29 agost 1765.- Ordre de perseguir les cases on es fabrica moneda falsa.

5 agost 1765.- Ordre de perseguir els molts desertors que hi ha als cossos d'Infanteria de l'exèrcit.

7 agost 1765.- Avis que hi ha partides de francesos armats que col·laboren amb els del país pel contraban de seda.

18 setembre 1765.- Ordre de pagar el sosteniment del Regiment de Guàrdies Walones, a don Joan Courten. (En altres documents hem trobat un general Courten actuant a la guerra del Rosselló, anys després).

13 setembre 1765.- Ordre sobre les mides que han de tenir i pes que han de portar els carruatges (Galeres, carro de varés, carrera de marina i de molí, carro de dues mules, carro de tres mules, Calesa, cotxe de sis mules, cotxe de 4 mules, Volant)

13 setembre 1765.- S'aboleix la taxa dels grans i es permet els lliure comerç a tot el regne.

18 setembre 1765.- Es recorda que els «Zeladores de Montes» i les Guardias Walones tenen dret d'allotjament.

26 setembre 1765.- Es demana un subministre de palla. A Valls corresponen 210 quintars.

13 octubre 1765.- Orde que a cada poble hi ha d'haver una arca de tres claus, per guardar-hi els cabals recollits per al rei. S'han de comunicar els noms de les tres persones responsables de la mateixa.

12 octubre 1765.- Orde de comunicar tots els robatoris, homicidis i altres delictes que succeeixen a cada població.

9 gener 1766.- Orde d'arrestament de Tomàs Aragonès, de Montroig, i del sots-tinent Francesc Roig de la Torre, natural de Pineda.

5 novembre 1765.- Prohibint a tot el Principat la celebració de festes nocturnes.

29 novembre 1765.- Comunicat sobre el conveni entre Madrid i Versalles: Els desertors que es capturin d'un i altre exèrcit. Les armes es retornaran al país d'origen. Els lladres, assassins, etc. que s'agafin es lliuraran a les autoritats del respectiu país d'origen.

12 gener 1766.- S'ordena el fer una relació dels escrivans de cada poble. Subhasta pública per arreglar el Pont de Goi. Ha d'ampliar-se a 84 pams de llarg, prosseguint la mateixa línia del pont.

9 gener 1766.- Orde de fer els cens dels molins fariners, paperers, de batans, d'oli, de Trull, fargues, martinets, carnisseries, posades, fleques, tavernes, pous de neu, escrivanies, ponts, vaixells, amb noms i cognoms dels propietaris.

9 gener 1766.- Demanant relació dels pobles que tenen collita de blat, civada, morenc, arròs. Pobles que fan mercat i quins dies. Pobles que fan fires i quins dies. Orde assenyalant la qualitat i el pes del pa.

7 febrer 1766.- Comunicat del Tractat de pau entre el Rei i l'Emperador del Marroc.

12 octubre 1760.- Es convoca concurs per a proveïr vacants de professor de gramàtica a la vila de Valls.

Acabem amb una nota solta del 2 de setembre 1772: L'important comerç que fan el catalans amb l'aiguardent, fa que el cònsol d'Espanya a Dunkerque, comunicui que s'ha de vetllar per la bona qualitat. Es donen ordres per vigilar aquest aspecte, ja que s'ha d'aprofitar que a França hi ha hagut escassa collita de vi.

* * *

Hem seleccionat les notícies que hem cregut més interessants, eliminant les que, com el pagament del cadastre, es repetien una i altra vegada. En algunes hi hem fet un petit comentari. El lector pot fer el que estimi convenient en cada cas. Sorprén la gran quantitat d'ordres que arriben a l'Ajuntament, que ultra no poder actuar lliurement, com quan anys endarrera era Universitat i pertanyia a la Comuna del Camp, podia prendre decisions importants, malgrat estar sota la jurisdicció del rei i de l'arquebisbe. Ara ha perdut tota la personalitat i està quasi totalment dirigit des de dalt, convertint-se en un executor de les ordres que rep.

El redreçament vallenc als darrers vint-i-cinc anys del segle XVIII

A través d'uns documents que ens han incitat a fer un repàs històric del que va ser el segle XVIII a Catalunya, i de retop a Valls, hem redactat aquest treball que ens vol acostar una mica més a una història amagada, una mica lluny de les grans històries generals, però important perquè, tot i explicant-nos petits fets, ens fa com-

prendre més a fons altres coses que, tot i explicades, deixaven enlaire molts perquè.

No es tracta de descobriments sensacionals. Per altra banda, tot i la llargària d'aquest treball, no hem arribat pas al fons de la qüestió. Un estudi profund, la consulta de molts fons documentals, ens acostaria encara més a aquest complicat segle XVIII que, iniciat amb tants mals auspicis, aconseguí un redreçament a Catalunya que anà culminant els tres darrers decennis del segle. La transformació agrària, la indústria incipient, l'expansió comercial, fruit d'un lliurament al treball per part dels catalans, va aconseguir el miracle.

A manera d'epíleg, acabarem amb unes breus notícies generals i locals. Important és l'augment de la demografia catalana, si observem que en el transcurs de setanta anys, després del 1714 fatídic, el Principat dobla la seva població. El cas de Barcelona, que passa d'uns trenta-cinc mil habitants a cent quinze mil. Els cinc mil habitants de Tortosa, Vic, Mataró, Tarragona, Manresa i Girona, i un xic menys Lleida, Valls, Cervera, Olot i Vilanova i la Geltrú, passen a ser 16.000 a Tortosa, 14.400 a Reus, 10.700 a Lleida, 9.900 a Mataró, i a la ratlla dels 8.000 Vic, Olot, Tarragona, Valls, Girona i Manresa.

Francesc Olivé, al seu llibre «El Valls del segle XVIII...», ha estudiat el segle des de l'aspecte de la formació de la burgesia comercial i industrial, i del seu origen a través de l'agricultura valenca, i ha centrat el tema, de manera especial, en el comerciant d'aiguardents Anton Baldrich i Janer. De fet, però, ens situa quasi al darrer quart de segle (1770-1778), en el qual ja es va desenvolupant la transformació social i econòmica d'una manera feiaent.

A 1787, Valls ha arribat ja als 8.162 habitants, els quals treballen activament en els més diversos oficis. Ja, a partir de la meitat del segle, es troben indicis d'haver-se introduït a la vila les idees liberalitzadores d'origen filosòfic, ja comencen a funcionar les Societats Econòmiques d'Amics del País, en temps de Carles III. Estranyament, en Felip Vecina, considerat com un reaccionari, era membre corresponent de la societat que funcionava a Tarragona, de la qual n'eren també membres els homes més il·lustres i rics de la comarca. Aquestes societats es dedicaven o s'havien de dedicar a promoure progressos tècnics, cultius nous, a fundar museus i a divulgar les noves tècniques i una mica de ciència.

Significativa és la revolta valenca del 1789, sembla que motivada per la gran penúria que passava el poble, com tota la comarca. Tant és així que l'Ajuntament de Valls es va veure obligat a donar als pobres una sopa diària composta de pa i fesols. Una pèssima collita i l'encariment sobtat del preu de la vida caracteritza aquest any 1789, famós també per la seva coincidència amb la Revolució francesa i els «rebomboris del pa», a Barcelona. El mateix any 1789 —escriu la Núria Sales— Felip Vecina envia una carta al capità general informant-lo que ha dissolt «Juntas que van contra lo dispuesto en el Decreto de Nueva Planta y claman por los fueros». Al cap de dos anys, el 1791, s'institueix el vot del poble per a la celebració de les festes decennals de la Candela a Valls.

És de l'any 1780 la cita de Puigjaner sobre l'escultor Bonifàs i que fa referència a la crisi provocada per un hivern rigorós: «Y lo pitjor de tot (fou que) los fruits no se vanian, los aiguardents no se volian a cap preu...»

És a finals de segle quan, al costat dels productes agrícoles, i de l'aiguardent resorgeixen les indústries dels curtits i dels teixits a Valls, les del cànem i les de la cordelleria.

Fent un repàs al llibre del citat Francesc Olivé, veiem com, a mitjan segle XVIII, el cultiu de la vinya s'ha incrementat de manera extraordinària, i es destaca

d'entre la producció agrícola, en la qual s'ha potenciat l'avellaner i l'ametller. Dels 1242 contribuents del Cadastre de 1748, són una mostra considerable de jornalers i de petits propietaris, una reduïda classe mitja, i una èlite econòmicament selecta: Aquests darrers són: «Sr. Francisco de Sagarra, Dr. Ramon Roselló, Sra. Maria Monguió vda., Dr. Jaume Cancé (Cancer) ausent, Dr. Francisco Dosset, Sr. Vicenç Palau, Sr. Francisco Baldrich, candeler, Gabriel Bella, pagès, Sr. Dr. Francisco Mora, Sr. Francisco Mulet, paraire, Sr. Pau Vilamajor, adroguer, lo reverent Rafel Martí, prevere, Dr. Francisco Vives, Sr. Vicenç Mas, negociant, Sr. Antoni Pons, pintor».

* * *

Personatges de l'època són la família dels escultors Bonifàs. Els Bonifàs, procedents de França, s'estableixen primer a Barcelona i després a Valls, a partir del 1706. El que aconseguí més fama de tots fou en Lluís Bonifàs i Massó, nascut a Valls el 1730. Morí el 1786. Emparentà amb la família dels Veciana, mitjançant el casament d'una filla seva.

També foren famílies importants d'aquesta època els Rubinat, que ja al segle passat destacaven en la fabricació de draperia. Joan Rubinat fou tutor de Salvador Feliu de la Penya, amb la família del qual estava emparentat; els Baldrich, exportadors d'aiguardent, emparentats amb les famílies Janer, de Santa Coloma, amb els Martí d'Ardenya, amb els Veciana, amb els Gatell, d'Altafulla, etc.; els Ixart, els Monguió (aquests darrers tenien com a escut d'armes un «món» i un «Guió» —és a dir, una bandereta— com que el va posar en una porta de ferro forjat que donava entrada a un hort de la seva propietat, que encara hi ha al Raval del Castell damunt del torrent de Sant Francesc, el poble el batejà amb el nom que encara té avui: l'«Hort de la Bandereta») i els Gallisà, industrials d'indianes que feien companyia amb el barceloní Bartomeu Amat; els Sagarra, rics propietaris, procedents de Verdú, avantpassats del poeta Josep M.ª de Sagarra; els Mora, amb un Arquebisbe a la família; els Martí, amb el bisbe de Puerto Rico i Caracas, personatge estudiat per en Pau Vila; els Pons, amb un destacat pintor-capellà.

En el capítol d'artistes que treballaven a Valls, amb nombrosos encàrrecs per part dels gremis, a més dels escultors Bonifàs citats, i del pintor Anton Pons, hi va haver els escultors Macià de Vara i Magí Guimerà, juntament amb els Nofre, de Tortosa, els Tramulles, de Barcelona, els Espinalt, de Sarra, que anaren poblant les esglésies i les cases vallenques amb obres d'art de notable categoria, la majoria de les quals desaparegudes actualment. Eren nombrosos els artesans de l'època, amb una llista que, en els diferents oficis artístics, es faria inacabable.

Pel que fa als gremis que agrupaven els oficis manuals i que, alhora de defensar els seus interessos, donaren gran impuls a les celebracions religioses patronals i a les representacions del folklore genuí vallenc amb diversos balls i representacions, cal destacar el gremi dels pagesos, el qual, l'any 1797, n'agrupava més de 700, fet que, en crear-se dificultats per a les reunions generals, va motivar que el gremi es condensés en seixanta individus representatius, i que agafés el nom popular de «La Seixantena».

Com a part negativa, entre d'altres, en aquest segle XVIII, a més dels desastres de la guerra en els seus inicis, dels alçaments dels «sediciosos», del bandolerisme, etc. la vila va sofrir calamitats de tota mena, com tempestes l'any 1727, després de terribles seques; epidèmia l'any 1750, amb nombrosos estralls a la població. Epidè-

mies els anys 1755 i 1783, per cercar remei a les quals es van treure en processó les imatges de les Mares de Déu del Lledó i de la Candela. L'aiguat de Santa Teresa, l'any 1779 s'emportà totes les rodes dels corders, inundà tots els horts, s'emportà les rescloses. L'aigua arribà fins el pont de Sant Francesc i fins la porteria del convent. També hi va haver fortes tempestes els anys 1783 i 1787 i, encara, cal citar la riuada del 1792, en la qual el riu Francolí veié una de les més devastadores riudes de la seva història. S'emportà molins, ponts, rescloses, horts i conreus, i van desaparèixer persones i bèsties arrossegades pel corrent.

En un altre lloc, hem parlat de les contradiccions d'aquest segle XVIII. De les misèries vingudes arran de la guerra de la Successió s'havia passat al redreçament de finals de segle. Hi hagué uns anys òptims fins a l'any 1796. «La nova ruptura amb Anglaterra, la potència dominadora de les mars, va portar la paralització del comerç amb Amèrica i novament la crisi a les fàbriques, amb els gèneres amuntegats, els obrers en atur forçós i un panorama de misèria, amb plagues de captaires pels carrers de Barcelona —escriu Antoni Ferret— La crisi afectà també les contrades rurals amb una altra forta caiguda del preu del vi.» «El segle XIX comença a Catalunya, com arreu d'Europa, amb una conjuntura econòmica expansiva que havia començat els anys 1794 i 1795. La puja de preus i l'expansió dels negocis dura fins l'any 1804. I després d'uns anys d'oscil·lació, el 1812 inicia, amb una forta caiguda de preus, l'etapa semisecular de contracció que duraria fins l'any 1854».

Entremig d'aquests anys, i a partir de l'any 1808, la guerra del francès que, a part dels fets generals que afectaren tot el país, tingué repercussió a les nostres contrades amb la cèlebre Batalla de Valls.

La política centralista de Madrid, aquesta vegada a càrrec del ministre Manuel Godoy, d'acostament a França, ensorrà l'economia catalana amb la crisi econòmica derivada de la tibantor amb Anglaterra.

Joan Mercader i Riba ha analitzat aquest moment: «L'economia catalana travessava una fase depressiva en vigílies de la guerra del francès, depressió que anava en camí de fer-se crònica. Per bé que en aparença les coses no semblaven anar tan malament... les fàbriques havien acomiadat bastants treballadors, però hom traficava més o menys, amb la resta d'Espanya i també a Ultramar, segons la gosadia dels comerciants catalans, atès el nombre elevat de corsaris anglesos que infestaven l'oceà... Però una mena d'angoixa es copsava en l'ambient i hom tenia la sensació que aquest fals equilibri no podia pas durar. L'esclat de la guerra, ocasionat aparentment per altres factors més pròpiament polítics, s'esdevingué damunt d'aquest subsòl anguniejat, pel que feia a les preocupacions més immediates de la vida.»

Si la Catalunya del segle XVIII havia pagat els seus errors polítics, l'Espanya del segle XIX no encertà pas la política internacional ni la interior. Un segle de guerres fratricides que ensangonaren la nació, comportà alhora la pèrdua de l'imperi colonial i el rellegament de l'estat a un rang de segona o tercera categoria. I ni aquestes tristes experiències no ens han servit per a rectificar i evitar els continuats enfrontaments interns que no ens porten enlloc.